

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Första Kammaren. N:o 20.

Måndagen den 9 April.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 21, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Attonde hufvudtitel.

7:de punkten.

Mom. a.

Bifölls.

*Ombildning af
adjunkturerna
vid Karolin-
ska institutet.*

Herr Hederstjerna begärde ordet och yttrade: Jag får hemställa, att mom. b) och c) af den förevarande punkten måtte tillsammans föredragas, såsom utgörande svar på Kongl. Maj:ts proposition angående adjunktsinstitutionens vid Karolinska institutet ombildning.

Sedan Kammaren, uppå gjord proposition, härtill lemnat bifall, föredrogos i ett sammanhang:

Mom. b och c.

Gräfve Sparre: Jag har inom Utskottet icke kunnat förena mig om det beslut, hvartill detsamma i förevarande fall kommit.

Då 5:te punkten af detta betänkande, angående ombildningen af adjunktsinrättningen vid universiteten, i Lördags förevar till behandling, medgaf Riksdagen, på Kongl. Maj:ts förslag och Utskottets tillstyrkan, att adjunkterna vid universiteten förändrades till extra ordinarie professorer, hvarvid de till förstärkning af lärarekrafterna beviljade belopp uppfördes på ordinarie stat för att, jemte adjunktslönerna, i den mån dessa blifva disponibla, användas för det afsedda ändamålet. Framställning om införande af en dylik anordning jemväl vid Karolinska institutet är nu af Kongl. Maj:t gjord, och då samma skäl här som i fråga om universiteten tala för bifall dertill, och jag lika med en talare, som i Lördags yttrade sig i universitetsfrågan, anser provisionela förhållanden menliga, tror jag mig böra påyrka bifall till ombildning af

Ombildning af adjunkturena vid Karolinska institutet i enlighet med den af mig med flera afgifna reservation.

adjunkturena vid Karolinska institutet.

(Forts.)

Skilnaden mellan Utskottets och reservanternes förslag i denna punkt består väsentligen deri, att Utskottet icke ansett sig kunna biträda Kongl. Maj:ts, i strid emot lärarekollegiets och kanslersemetets hemställan, framställda förslag, att adjunkten i patologisk anatomi skulle förändras, icke till extra ordinarie professorsbefattning utan till laboratorstjänst, hvarvid Utskottet, då intet förslag förelåg om förändring af denna adjunktur till extra ordinarie professorsbefattning, inskränkt sig till att sätta hela det till löneförbättring åt adjunkterna beviljade anslag på extra stat. Reservanterne åter hafva hufvudsakligen biträdt Kongl. Maj:ts förslag. Jag vill nu icke närmare ingå i pröfning af nämnda meningsskiljaktighet, endast uttrycka den öfvertygelse, att om anställande af en extra ordinarie professor i detta ämne fortfarande visar sig vara af behovet påkalladt, Kongl. Maj:t icke skall underlåta att till Riksdagen framkomma med förslag derom, och Riksdagen då bevilja de nödiga medlen. Jag tror det så mycket heldre, som jag vid en granskning finner, huru rikligt Karolinska institutet blifvit försedt med lärarekrafter. Då antalet af ordinare professorer i medicinska fakulteterna är 7 i Upsala och 5 i Lund, så äro 8 anställda vid Karolinska institutet, och af extra ordinarie professorer komma att finnas i Upsala 5 och i Lund 4, då vid Karolinska institutet deras antal enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle uppgå till 10 eller, i fall den omtalade professorn i patologisk anatomi skulle tillkomma, 11.

I likhet med Utskottet anser jag dock, att någon minskning kan ske i den summa, som Kongl. Maj:t begärt. Då nemligen enligt förslaget de blifvande extra ordinarie professorerna i medicin, kirurgi och pediatrik skulle erhålla löner till lika belopp, som öfrige lägst aflönade extra ordinare professorer, men för de ordinare professorerna i nämnda tre ämnen lönerna blifvit bestämda till ett belopp, som med 500 kronor understiga öfrige med boställsförmåner ej försedde ordinare professorers, enär de från andra håll uppbära arvoden, hvilket jemväl blefve förhållandet med de extra ordinarie professorerna, så har det syntts Utskottet, att en begränsning i anslaget kunde ske med 500 kronor för hvar och en af de tre nämnde extra ordinarie professorerna. Jag har visserligen hört anföras såsom skäl för bifall till Utskottets förslag, att, om Kongl. Maj:ts proposition bifölles, den blifvande laboratorn i patologisk anatomi skulle få lägre aflöning, än den nu åt adjunkten i detta ämne anvisade. Jag tror icke att så kan vara förhållandet, ty då Kongl. Maj:t föreslår: att å ordinare stat måtte uppföras ett anslag af 11,500 kronor, hvaraf tills vidare borde utgå löneförbättring till de vid institutet anställda adjunkter i öfverensstämmelse med 1876 års riksdags beslut, men hvilket anslag framdeles måtte jemte de nuvarande adjunktlönerna, i den mån de blefve disponibla, användas till adjunkturenas ombildning enligt den nu angifna plan, så synes mig dessa ord innebära att, så länge den nu varande innehafvaren af adjunkten i patologisk anatomi kvarstår i denna tjänst, han icke kan beröfvas den aflöning, han nu uppbär.

På grund af hvad jag anfört och då jag tror att hvarje uppskjutande af en förändring, som anses önskvärd, är olämplig, samt då en

vägran att låta Kongl. Maj:t för adjunkturernas ombildning använda adjunktslönerna i den mån de blifva lediga, komme att fördröja denna förändrings vidtagande vid Karolinska institutet, föreslår jag, att med afslag å Utskottets förslag i dessa två moment Kammaren måtte besluta: "att å ordinarie stat må uppföras ett anslag af 10,000 kronor, hvaraf tills vidare bör utgå löneförbättring till de vid institutet anstälde adjunkter i öfverensstämmelse med 1876 års Riksdags beslut, men hvilket anslag framdeles må, jemte de nu varande adjunktslönerna, i den mån de blifva disponibla, användas till adjunkturernas ombildning enligt den nu angifna plan."

*Ombildning af
adjunkturerna
vid Karolin-
ska institutet.*
(Forts.)

Herr von Koch: Så vidt jag kunnat göra mig reda för detta för mig något främmande ämne, förefaller det mig, som om man i denna fråga hvarken enligt Utskottets eller reservanternas förslag skulle komma till något önskvärdt slut. Jag har alltid föreställt mig och föreställer mig ännu, att det bästa sättet att reglera densamma hade varit, om Kongl. Maj:t funnit skäl bifalla hvad vederbörande myndigheter, som i denna sak måste tillerkännas mycket vitsord, tillstyrkt. Nu har Utskottet genom sitt förslag öppnat en utväg, hvarigenom man kan hoppas att vid nästa riksdag få ett på fullständig utredning grundadt nytt förslag. Jag tror, att det är bättre, för att få ett behof fylldt, som är så erkänt på många håll som detta, att vänta ett år, hvilket blefve följden i händelse af bifall till Utskottets förslag, än att få en så beskaffad reglering, som den siste talaren tillstyrkte, då man knappast kan hoppas, att Riksdagen vill göra om det nästa år. På dessa skäl och då jag tror, att man icke bör mycket pruta på anslag för vetenskapliga ändamål, tillstyrker jag för min del bifall till Utskottets förslag.

Herr Hederstjerna: Vid granskning af Kongl. Maj:ts förslag, angående ombildning af adjunkturerna vid Karolinska institutet, har Utskottet haft två anmärkningar att göra. Den ena är riktad mot den löneförhöjning, som Kongl. Maj:t föreslagit, utöfver hvad lärarekollegium tillstyrkt för de tre adjunkterna i de praktiska ämnena medicin, kirurgi och pediatrik. Dessa adjunkter hafva för närvarande 3,000 kronor i lön, då deras vederlikar hafva 3,500 kronor. Lärarekollegium hade föreslagit, att de skulle bibehållas vid samma löneförmåner som nu; men Kongl. Maj:t har i sitt förslag höjt deras löner till 4,000 kronor i likhet med hvad för öfrige extra ordinarie professorer blifvit föreslaget. Denna anordning har synts Utskottet olämplig derföre, att om de nämnda tre extra ordinarie professorer skulle, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, få 4,000 kronor, och med ålderstillägg 4,500 kronor, men de ordinarie professorer i samma ämnen hafva 5,500 kronor, löneskilnaden dem emellan endast skulle blifva 1,000 kronor, under det att de senare hafva dubbel tienstgöringsskyldighet mot de förre. Det förhållande skulle då kunna uppstå att, när en ordinarie profession blefve ledig, den extra ordinarie professorn icke ville antaga den, utan hellre önskade bibehålla sin plats. Utskottet har derföre föreslagit, att någon större skillnad i löneförmåner mellan dessa tre extra ordinarie professorer och de ordinarie professorer i samma ämnen skulle iakttagas, och i följd häraf hemställt, att Riksdagen skulle bestämma löner för ifrågavarande

Ombildning af tre extra ordinarie professorer 500 kronor lägre än för öfrige extra ordinarie professorer.

adjunkturena
vid Karolin-
ska institutet.

(Forts.)

Det var den ena anmärkningen. Den andra och efter mitt förmenande viktigaste är, att då lärarekollegium föreslagit, att adjunkturen i patologisk anatomi skulle förändras till extra ordinarie profession med lön af 4,500 kronor, Kongl. Maj:t deremot föreslagit, att samma befattning skulle förändras till laboratorstjänst, till stöd hvarför åberopats det skäl, som återfinnes i statsrådsprotokollet, eller att adjunktsbefattningen i patologisk anatomi synts kunna i likhet med hvad i Upsala skulle ega rum, förvandlas till en laboratorstjänst. Det är denna syn, som Utskottet icke lyckats få sigte på. Tvärtom har Utskottet, vid den granskning det gjort, funnit, att enligt undervisningsplanen för de båda läroverken adjunkten i patologisk anatomi vid Karolinska institutet haft betydligt större tjänstgöringsskyldighet, än den motsvarande tjänstemannen i Upsala. Nu har jag visserligen hört uppgifvas, att Utskottet fästat för mycket afseende vid dessa undervisningsplaner för de olika läroverken, alldenstund desamma kunna af de respektive styrelserna förändras och äfven blifvit det vid olika tidpunkter, och att således laboratorn i Upsala kan få vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet än nu är förhållandet. Men äfven om detta är sant, torde en sådan förändring af undervisningsplanen hvarken kunna eller få utsträckas derhän, att det ena läroverket undandrager sig en skyldighet, som det fått sig af Kongl. Maj:t ålagd, eller att det andra påtager sig en sådan, som den icke lagligen eger. Nu är enligt gällande examensstadga af den 13 November 1874 föreskrifvet, att den, som vill aflägga medicine licentiatexamen, skall dessförinnan hafva tjänstgjort viss tid vid de medicinska och kirurgiska klinikerna i hufvudstaden och förete intyg, bland annat, derom, "att han under sin tjänstgöring vid de medicinska och kirurgiska klinikerna med flit och skicklighet deltagit i de öfningar, som stå i sammanhang med den kliniska tjänstgöringen enligt af kansleren godkänd studieplan" och denna af kansleren den 25 Juni 1875 godkända studieplan innehåller att bland de omnämnda öfningarna jemväl ingår undervisning i patologisk anatomi. Således åligger det hvarje medicine studerande att på samma gång han undergår en praktisk kurs i hufvudstaden följa den patologiskt anatomiska undervisningen här, då deremot vid Upsala endast är en propedeutisk kurs under 6 månader innau de medicine studerande komma till Stockholm. Vid sådant förhållande kan undervisningen i detta ämne i Upsala bestridas af *en* lärare med biträde endast af en laborator. Vid Karolinska institutet är deremot ett annat förhållande, då undervisningen der meddelas på ett helt annat stadium. Detta förhållande är icke nytt, utan redan i 1861 års examensstadga fans skyldighet för institutet att undervisa i patologisk anatomi alla medicine kandidater under den tid de genomgingo den praktiska kursen vid klinikerna i hufvudstaden, och funno statsmakterna redan under den tiden behovet af ökade lärarekrafter så stort, att Riksdagen på Kongl. Maj:ts förslag lemnade medel till anställande vid institutet af en adjunkt i detta ämne. Nu har der till institutet fått, hvad det då icke hade, rättighet att examinera till medicine kandidatexamen. Det har således nu fått ytterligare skyldighet att i patologisk anatomi undervisa de studerande som önska att vid

institutet aflägga denna examen, och derigenom uppstå 2 grupper af studerande i detta ämne, som icke kunna på samma gång undervisas. Också framgår af den undervisningsplan, Utskottet åberopat, att lärarne i detta ämne fördelat tjenstgöringen sig emellan så, att då professorn föreläser 7 timmar i veckan och lemnar handledning åt medicine kandidaterna vid de patologisk-anatomiska öfningarne, då de studera till medicine licentiatexamen, så föreläser adjunkten, som undervisar medicofilosofie kandidaterna i och för medicine kandidatexamen, 4 timmar i veckan och handleder dem vid de patologisk-anatomiska öfningarne, hvarjemte han fått i uppdrag att tentera och examinera de studerande, han sålunda handledt. Han fullgör således redan nu en professors alla skyldigheter, men har endast en adjunkts förmåner och skulle enligt Kongl. Maj:ts förslag endast blifva en laborator. Det har derföre synts Utskottet icke blott att i detta förslag låge en stor orättvisa mot denne lärare, utan äfven att institutet derigenom urständsattes att fullgöra hela sin undervisningsskyldighet i detta ämne, ty ligger icke i *en* människas förmåga att samtidigt och fullständigt meddela undervisning åt två grupper studerande, hvilka befinna sig på så olika ståndpunkt inom vetenskapens område. Under sådant förhållande hade det varit enklast att föreslå Riksdagen att, på samma gång en nedsättning i lönerna för de tre extra ordinarie professorerna i medicin, kirurgi och pediatrik skedde, låta de derigenom besparade beloppen användas till afföning åt en extra ordinarie professor i patologisk anatomi. Då det emellertid icke tillkom Utskottet att föreslå förhöjning i en lön, der hvarken Kongl. proposition eller enskild motion dertill gifvit anledning, har Utskottet således icke kunnat annat än uppskjuta frågan till ett kommande år, men stält de begärda medlen till Kongl. Maj:ts disposition. Derigenom har Kongl. Maj:t, derest han gillar den fördelning af de anslagna medlen, som af Riksdagen blifvit gjord, blifvit satt i tillfälle att genast vid ingången af nästa år verkställa reglering af adjunktsinstitutionen, ty dessa medel skola blifva tillräckliga att förändra alla adjunkturena till extra ordinarie professioner med den lönefördelning, som Utskottet föreslagit, hvarvid äfven adjunkten i patologisk anatomi blefve en extra ordinarie profession med lön af 4,500 kronor, i likhet med hvad lärarekollegiet föreslagit. Skulle Kammaren åter anse sig kunna och vilja bifalla Kongl. Maj:ts förslag med den förändring att lönerna för de tre extra ordinarie professorerne i de praktiska ämnena sattes lägre än Kongl. Maj:t föreslagit, och att laboratorn i patologisk anatomi i stället blefve extra ordinarie professor, skulle jag icke hafva något deremot; men så länge detta icke är förhållandet, måste jag vidhålla Utskottets hemställan och bestämdt motsätta mig reservanternes af greve Sparre nu förordade förslag angående siffrans nedsättande till 10,000 kronor, ty derigenom skulle icke allenast Utskottets andra viktigaste anmärkning kvarstå och den olikhet uppstå, att adjunkten i patologisk anatomi blefve oförändrad, under det att de öfriga adjunkturena upphöjdes till extra ordinarie professioner, utan för att kunna bibehålla den nämnde adjunkten i patologisk anatomi vid de löneförmåner han nu åtnjuter, måste äfven hela lönerregleringen uppskjutas. Då nemligen förra Riksdagen, på Kongl. Maj:ts förslag, höjde lönerna för adjunkterna vid institutet, ställes medlen endast på extra stat, och då således ingen

*Ombildning af
adjunkturena
vid Karolin-
ska institutet.*

(Forts.)

*Ombildning af
adjunkturena
vid Karolinska
instituttet.*
(Forts.)

annan tillgång till dessa adjunkters aflöning finnes än de medel, som nu af denna Riksdag beviljas, måste för att adjunkten i patologisk anatomi skall få det belöpp, som sistlidne riksdag bestämde, 500 kronor, som han nu har utöfver hvad Kongl Maj:t föreslagit, tagas af de 10,000 kronor, som reservanterne afsett för de öfriga extra ordinarie professorernes aflöning.

Af dessa skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Forssell: Jag anhåller att till besvarande få upptaga först den anmärkning, som den siste talaren ansåg vara den viktigaste. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle den nuvarande adjunkten i patologisk anatomi förändras, icke till en extra ordinarie professur, utan till en laboratorstjent. Utskottet har häremot anfört, att ifrågavarande befattning icke lämpligen kunde behandlas så, som dess vederlike vid Upsala universitet, derföre att läraren vid instituttet hade en större tjenstgöringsskyldighet än den vid universitetet. Jag ber, att dervid få anmärka, att någon vederlike till ifrågavarande befattning icke finnes vid Upsala universitet. Kongl. Maj:t har begärt 19,500 kronor till förstärkning af lärarekrafterna vid universitetet i Upsala, och af dessa skulle 3,000 kronor användas för tillfälligt uppehållande af undervisningen i nämnda ämne. Den skilnad, som eger rum mellan denna undervisning vid Karolinska instituttet och vid Upsala universitet, finner således redan deri sitt uttryck, att undervisningen vid instituttet uppehålls genom en ordinarie befattning och vid universitetet genom ett tillfälligt anslag. Emellertid kan mot en förhöjning i anslaget för den ifrågavarande befattningen vid instituttet icke mycket vara från Kongl. Maj:ts sida att anmärka, men väl deremot, att en dylik förhöjning skulle viinas genom att taga dertill behöfliga medel från tre andra väl behöfliga lärarebefattningar. Det är detta Utskottet har gjort. För att inom summan af de äskade anslagen kunna bereda tillgång till omförmälda förhöjning har man nedsatt lönerna för de tre extra ordinarie professorerna i medicin, kirurgi och pediatrik.

Nu har Utskottet visserligen anfört äfven ett annat skäl för denna nedsättning, nemligen att då de tre adjunkterna, som skulle blifva extra ordinarie professorer, utom sin befattning vid instituttet äfven hade andra anställningar, för hvilka de åtnjöte arfvoden, skulle de i likhet med de ordinarie professorerna i samma ämne få vidkännas ett afdrag af 500 kronor på den föreslagna lönen. Härmed förhåller sig dock i sjelfva verket så, att de tre ordinarie professorerne skulle hafva 6,000 kronor i ordinarie lön; men då de åtnjuta arfvoden på annat håll, den ene af 3,500 kronor och de båda öfrige af 1,500 kronor vardera, har lönen blifvit nedsatt med 500 kronor. De tre adjunkterna, som skulle blifva extra ordinarie professorer, hafva likaledes arfvoden på annat håll, nemligen två af dem 1,000 kronor vardera och den tredje 500 kronor; och särskildt gäller för den ene af dem, att hans arfvode utgår från en enskild institution och således är att närmast likna vid det som hemtas från enskild praktik. Äfven oberoende häraf är det klart, att 500 kronors afdrag icke har samma förhållande till de extra ordinarie professorernes 4,000 kronor, som till de ordinarie professorernes 6,000 kronor och således icke lärers få anses fullt billigt och rättvist. Slut-

ligen, om också intet är att anmärka mot förhöjningen i lön och
 embetsställning för adjunkten i patologisk anatomi, är så mycket mer
 att invända deremot, att hela institutionen skulle uppskjutas och ställas
 på extra stat. Jag anhåller att få förorda bifall till Kongl. Maj:ts pro-
 position.

*Ombildning af
 adjunkturena
 vid Karolinska
 institutet.*
 (Forts.)

Herr Wærn: Det förefaller mig dock, som uti den siste ärade
 talarens erkännande af, att en förändring är behöfelig, låge en anled-
 ning att anse, att sådant icke kunde ske, utan att, såsom hans slutord
 innefattade, den ifrågavarande organisationen uppskjötes, och då vi der-
 jemte, i enlighet med hvad en aktad talare från Stats-Utskottet an-
 märkte, veta, att läraren i patologisk anatomi har icke blott undervis-
 nings- utan äfven examensskyldighet, hvilket icke gäller för de lärare
 i medicin, kirurgi och pediatrik, som nu skulle blifva extra ordinarie
 professorer likasom icke heller för läraren i obstetrik, så förefaller det
 mig, som om Kongl. Maj:ts förslag icke vore afgörande. Jag hemställer
 därför, huruvida det icke vore bättre att helt och hållet uppskjuta
 denna fråga, än att antaga en reglering, som icke är afgörande och
 som i sig innebär en orättvisa. Jag tror det vara bättre att afvakta
 ett nytt förslag af Kongl. Maj:t i den riktning, som lärarekollegiet och
 kanslersembetet ansett som den rätta, och får på dessa grunder tillstyrka
 bifall till Stats-Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Gref-
 ven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till
 de förevarande momenten och dels af Grefve *Sparre*, att Kammaren,
 med afslag å momenten, måtte antaga ett i hufvudsaklig öfverensstäm-
 melse med Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning affattadt moment,
 så lydande: "att å ordinarie stat må uppföras ett anslag af 10,000
 kronor, hvaraf tills vidare bör utgå löneförbättring till de vid institutet
 anstälde adjunkter i öfverensstämmelse med 1876 års Riksdags beslut,
 men hvilket anslag framdeles må, jemte de nuvarande adjunktslönerna,
 i den mån de blifva disponibla, användas till adjunkturenas ombildning
 enligt den nu angifna plan."

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på
 bifall till de förevarande momenten och, då dervid svarades många ja,
 blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs
 följande voteringsproposition:

"Den, som bifaller mom. b) och c) i 7:de punkten af Stats-Utskot-
 tets utlåtande N:o 21, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren dessa moment och antager Kongl.
 Maj:ts motsvarande framställning med den förändring, att det äskade
 anslagsbeloppet nedsättes från 11,500 kronor till 10,000 kronor."

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 48.

Nej — 38.

Mom. d. och e.

Biföllos.

8:de—11:te punkterna.

Biföllos.

12:te punkten.

Mom a.

Biföllos.

Mom. b.

*Utvädning af
läroverket i
Oskarshamn.*

Herr Wennerberg: Den nu föredragna punkten skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition endast i det afseendet, att Utskottet föreslagit läroverkets utvidgning endast på den reala linien. Jag är fullt öfvertygad om, att detta skett med lifigt intresse inom Utskottet för den reala undervisningen. Äfven jag delar detta intresse; men jag tror, att detsamma *icke* blifvit härigenom tillgodosedt. Det kan knappt begäras, att man inom Utskottet skulle kunna så intränga i detaljerna af organisationen vid ett läroverk, äfven så litet som det ifrågavarande, att man lätt kunde inse, huruvida ett sådant tillägg, som det Utskottet gjort, skulle kunna åstadkomma någon väsentlig rubbning i läsordningen inom läroverket, en rubbning så mycket våldigare som den skulle ställa detta läroverk i motsats mot andra femklassiga läroverk. Det förhåller sig nemligen så, att vid treklassiga läroverk rektor har 24 timmars och adjunkterna hvardera 28 timmars undervisning i veckan. Nu har Kongl. Maj:t äskat tre nya lärare, och detta har Utskottet tillstyrkt. Men om utvidgningen skall afse "endast den reala linien", så frångå 16 timmar, hvarigenom således för hvardera af de båda öfre klasserna återstå endast 30 timmar, eller för båda tillsammans 60 timmar. Om nu dessa fördelas på de tre lärarne, får hvar och en af dem endast 20 timmars undervisningsskyldighet och således en undervisning *mindre* än rektors och ungefär lika med lektorernes, i stället för att den skulle vara i öfverensstämmelse med vanlig adjunksundervisning. Det förhåller sig vidare vid de femklassiga läroverken så, att ingen annan skilnad förefinnes mellan de båda linierna, än den, att i den ena läses i de högre klasserna engelska, under det i den andra läses latin. Hvardera språket har sig anslagna 16 timmar, och med denna tillökning för latinet erhåller hvar och en af de tre adjunkterna den tjenstgöring, som Kongl. Maj:t och Riksdagen ansett böra tillkomma en adjunkt. Man skulle härvid kanske invända, att vid sådant förhållande kunde läroverket ut-

vidgas till femklassigt med blott två adjunkter; men detta går icke heller, ty då finge desse undervisa ett större antal timmar än någon adjunkt på något annat ställe och mera än hvad en adjunkt enligt föreskrift är skyldig.

Det har uti Utskottets utlåtande anförts och förekommer äfven uti Herr Departementschefens anförande till statsrådsprotokollet, såsom skäl till utvidgning af nu ifrågakvarande läroverk, att man då skulle kunna bilda lärjungar mogne att söka inträde vid tekniska läroverk, handels- och landtbruksinstitut m. m. Men det torde icke vara alldeles omöjligt, att en och annan skulle vilja egna sig åt t. ex. ett farmaceutiskt yrke. Dertill fordras något litet latin, och en dylik lärjunge finge alltså begifva sig från läroverket för att vid något annat lika stort läroverk söka sin bildning. Och sådant skulle nu anordnas utan att staten derpå gjorde den ringaste besparing, men väl med den följd, att det lilla samhället Oskarshamn hade förlorat en fördel, som hvarje annat samhälle med femklassigt läroverk eger. På grund af dessa skäl vågar jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt och således, att den i Utskottsbetänkandet föreslagna punkten b) måtte bifallas med uteslutande af orden: "på den reala linien".

Herr Sjöbring: Ehuru jag till följd af min ställning till Oskarshamns lägre elementarläroverk har skäl att känna mig tacksam för den välvilja, Utskottet visat mot detta läroverk, kan jag dock icke underlåta att göra en anmärkning mot Utskottets förslag och deri påyrka en förändring, nemligen i hvad det skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition. Kongl. Maj:t har föreslagit, att Riksdagen måtte bevilja medel till detta läroverks utvidgning från tre- till femklassigt. Utskottet har, såsom vi se, tillstyrkt bifall härtill, dock endast på det sätt, att de äskade medlen borde användas till läroverkets utvidgning på reala linien. Såsom skäl härför har Utskottet anført, att Oskarshamn är en handelsstad, som står i liflig förbindelse med utlandet, ett förhållande, som förmenas väcka intresse företrädesvis för reala studier och göra behofvet af real bildning kämbart. Detta kan icke bestridas, och gerna medgifves, att läroverkets utvidgning på reala linien är för Oskarshamn synnerligen behöflig, men detsamma kan sägas om alla städer, som hafva blott lägre läroverk och ligga på större afstånd från städer, der högre läroverk finnas. För alla dessa städer gäller det skäl, att de flesta lärjungar, som besöka der befintliga lägre läroverk, icka hafva tillfälle att derefter vända sig till andra orter för att söka förkofran i sin bildning. Dertill hafva de icke medel, utan de måste genast välja något yrke, och för sådana befinnes det utan tvifvel hafva varit nyttigast, att de i läroverket sysselsattes uteslutande med läroämnena, som ingå i den reala liniens plan. Om det därför nu vore fråga om att få antingen två nya realklasser eller två nya latinklasser, så funnes ingen tvekan om att samhället helst skulle välja det förra. Men det synes mig ej vara nödvändigt att sätta ett sådant val i fråga. Det är ej nödigt till följd af läroverkens organisation i vårt land. Här finnas för närvarande omkring tjugo femklassiga läroverk, hvilka alla innesluta både reala och den humanistiska bildningsklassen. Genom bifall till Utskottets förslag skulle Oskarshamns läroverk blifva det enda i

Utvidgning af sitt slag. Icke heller är det till följd af något Riksdagens föregående beslut nödigt att låta de femklassiga läroverk, som härefter bildas, innehålla endast den reala linien; ett beslut, hvilket jag för min del skulle anse mindre lyckligt. En sådan förändring i Kongl. Maj:ts framställning, som Utskottet föreslagit, påkallas ej heller af loflig omtanke att göra någon besparing, då Utskottet upplyser, att hela den summa, som af Kongl. Maj:t blifvit begärd, är nödvändig äfven för läroverkets utvidgning å endast den reala linien. Å andra sidan är det obestriddigt, att ett femklassigt läroverk med begge bildningslinierna är för Oskarshamn och kringliggande ort af större gagn än ett läroverk med blott real linie, ty de föräldrar, som äro i tillfälle att skaffa sina barn en fullständigare bildning än de femklassiga läroverken bibringa, skulle då icke blott få den utvägen för sig öppen att sända dem till handelsinstitut och tekniska skolor, utan jemväl till högre elementarläroverk för fortsättande af humanistiska studier, förutsatt att sönerns anlag och håg företrädesvis ligga åt det hållet. Då således obestriddigt är, att ett läroverk med begge bildningslinierna skulle medföra större gagn, och då kostnaden för läroverkets utvidgning i alla fall blir densamma, vågar äfven jag anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, eller att Kammarerna måtte antaga förevarande moment med utslutande af orden: "på den reala linien".

Herr Hederstjerna: Riksdagen har såsom sin mening redan förut uttalat, att de båda linierna vid elementarläroverken borde särskiljas, att i riket borde finnas ett färre antal på den klassiska linien fullständiga elementarläroverk och ett flertal fullständiga på den reala linien. Detta är det mål, hvartill Riksdagen ansett att man bör sträfva. Det har visat sig, att, när en ort erhållit ett på båda bildningslinierna fullständigt läroverk, det varit omöjligt att från detsamma utbryta den ena. Utskottet har derföre ansett att, när utvidgning af ett läroverk kommer i fråga, man borde tillse, att detta från början skedde endast på ena linien och, då Utskottet hyste denna åsigt, var här att tillse, hvilken af de dessa linier borde företrädesvis förordas, och det är med hänsyn dertill Utskottet ansett sig böra tillstyrka att läroverket utvidgades endast på den reala linien. Det är visserligen sant, att dermed icke beredes någon besparing för statsverket, ty lärarekrafterna hafva icke kunnat minskas, såsom den förste talaren upplyst, men för principen skull har Utskottet vidhållit sin åsigt att utvidga läroverket endast på den reala linien. Det torde icke dröja länge innan folk-mängden ökas så och lärjungarnes antal så stiger, att staden nödgas anhålla om att läroverket göres fullständigt. Har man då förut utvidgat läroverket på båda linierna i fjerde och femte klasserna, kommer staden att fordra att det skall göras fullständigt på båda, och det torde då möta större svårigheter att välja den ena eller andra linien än om man redan nu gör sitt val och utvidgar läroverket endast på den reala linien.

Dessa hafva varit Utskottets skäl, och jag anser dem talande; hvarför jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wennerberg: Jag tillåter mig att med några ord bemöta den siste talarens påstående, att Riksdagen skulle hafva uttalat den

åsiqt, att de båda bildningslinierna vid elementarläroverken böra särskiljas. Riksdagen har gjort detta, men med den tillagda bestämmelse: "i de högre klasserna". För mig åtminstone är det obekant, att ett särskiljande allt från början blifvit af Riksdagen ifrågasatt, utan endast af en eller annan enskild person. Om ett särskiljande från början också vore Riksdagens mening, vore detta dock något, som praktiskt skulle möta så stora svårigheter, att det icke kunde genomföras. Der möjlighet till ett sådant totalt särskiljande förefinnes, är denna också så lockande, att jag icke tviflar på, att man der är angelägen att göra den till verklighet. Men låtom oss nu hellre tänka på de läroverk, som finnas. Helt visst skulle man få höra ett bestämdt *nej* från alla de kommuner, som hafva sådana, om man ifrågasatte, att de skulle mista dessa 16 timmar i fjerde och femte klasserna; ty de föräldrar, som vilja gifva sina barn en klassisk uppfostran, skulle ingalunda vilja gå miste om fördelen af att hafva dem hemma under sina ögon ännu två år, och dessa högst viktiga år för uppfostran.

Deremot har uttalats inom Riksdagen den åsiqt, som jag fullkomligt delar och vid ett par senare punkter i detta betänkande skall söka vidhålla *mot* Utskottet, nämligen att i de högre klasserna böra dessa linier skarpt åtskiljas.

Jag kan således icke på grund af den siste talarens yttrande finna skäl att frånga mitt yrkande i denna punkt.

Herr von Koch: Jag skall ej länge upptaga Kammarens tid utan ber blott att få instänma med de ledamöter, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, eller att orden "på den reala linien" måtte uteslutas. Jag tror ej, att det är skäl att, så att säga, här smyga in en nyhet för hela vårt läroverk och att inrätta ett alldeles specielt slag. Hårtill har jag dessutom ett särskildt skäl, då jag är mycket emot att för tidigt predestinera lärjungarnes framtida yrkesverksamhet. Jag har till och med mina stora betänkligheter mot att göra en delning längre fram i skolan, i de högre klasserna, hvilket äfven strider mot de åsikter, som förr gjorde sig gällande. Nog bör man bibehålla den gemensamma undervisningen, åtminstone så länge man hittills gjort. Men på detta ämne vill jag nu ej inlåta mig. Jag hoppas, att man icke skall i en snabb vändning fatta ett beslut, som strider mot Kongl. Maj:ts förslag och ortens önskan. Detta lilla samhälle har ofta blifvit lidande på att ej hafva egt någon, som i denna Kammare fört dess talan och ifrågat för dess intressen.

Herr Sundberg: Jag skall icke trötta Kammaren med att upprepa sådana skäl, som redan blifvit anförda. Jag vill inskränka mig till att instänma med den siste talaren och den, som närmast före honom hade ordet. Jag kan icke inse lämpligheten af den föreslagna inskränkningen att utvidga Oskarshamns läroverk till femklassigt endast på den reala linien eller något skäl, hvarför man skulle fråntaga denna kommuns uppväxande släkte förmånen att kunna få undervisning äfven på den klassiska linien. Det är fullkomligt sant hvad den ärade representanten från Kronobergs län erinrade om, att väl har man begärt särskiljande af de begge bildningslinierna vid de högre läroverken inom

Utvidning af
läroverket i
Oskarshamn.
(Forts.)

sjette och sjunde klasserna; men mig veterligen har något sådant särskiljande icke varit ifrågasatt för de fem första klasserna. Om man på Oskarshamns läroverk skulle anbringa det af Stats-Utskottet ifrågasatta försök, så blefve detta läroverk alldeles unikt. Det skulle skilja sig från alla andra läroverk i hela riket. Man kan visserligen göra det inkast, att man håller på att bilda ett sådant femklassigt realläroverk här i Stockholm, då det nuvarande treklassiga läroverket skall tillökas med två nya klasser; men detta läroverk är från början afsedt att blifva ett *fullständigt* realläroverk, hvartill man har för afsigt att successivt utvidga det och man kommer således icke att stanna vid de två klasser, som *nu* föreslagits. Här i Stockholm finnas ju dessutom femklassiga läroverk, hvilka likna alla öfriga läroverk i riket deri, att undervisning meddelas på begge bildningslinierna. Oskarshamns läroverk blefve således verkligen, som sagdt, unikt och något skäl att försätta det i den ställningen kan jag ej inse. Jag tillstyrker således, att Kammaren, med uteslutande af orden "på den reala linien" i nu föredragna moment, måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition oförändrad.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels bifall dertill med uteslutande af orden: "på den reala linien"; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet oförändradt, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på detsamma antagande med ofvan sagda förändring, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

"Den, som bifaller mom. b) i 12 punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifalles momentet med uteslutande af orden: "på den reala linien".

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 28.

Nej — 68.

13:de punkten.

Bifölls.

Förhöjning i
hyresanslaget
till rektor vid
Nya elementar-
skolan.

14:de punkten.

Friherre af Ugglas: Stats-Utskottet har i den nu föredragna punkten icke ifrågasatt behovet och billigheten af den förökade hyres-

hjälp, som Kongl. Maj:t begärt för rektorn vid nya elementarskolan. Tvärtom vill det förefalla som om Utskottet erkänt detta behof; men Utskottet har förmenat, att denna utgift skulle tillkomma icke staten utan Stockholms kommun. Det är mot denna Stats-Utskottets uppfattning, som jag skulle anhålla att få framställa några anmärkningar.

Det skäl, som Utskottet främst åberopat, är, "att ifrågavarande läroverk är till särdeles väsentligt gagn för Stockholms stad." Ingen erkänner detta villigare än jag; men den omständighet, att en kommun har gagn af en statens inrättning, som blifvit förlagd inom kommunen, kan väl icke i och för sig sjelf grundlägga ett rättvist anspråk på att kommunen bör bekosta utgifterna för denna inrättning. Skulle en sådan åsigt göra sig gällande, skulle man med lika fog om åtskilliga andra af staten anlagda läroverk, såsom folkskollärareseminarium, musikaliska akademien, målareakademien och sådana inrättningar, hvaraf naturligen den kommun, deri dessa finnas, har ett ganska väsentligt gagn, kunna säga, att Stockholms stad skulle vara pligtig att deltaga i deras underhåll.

Vidare förklarar Utskottet, att Stockholms stad redan erkänt sin förbindelse att bidraga till hyresersättning åt ifrågavarande rektor därför, att kommunen för flera år sedan lemnade ett litet bidrag till hyreshjälp åt denna skolas kolleger och sedermera helt nyligen åt skolans lektorer och adjunkter. Icke heller den omständigheten, att kommunen af välvilja för läroverket lemnat bidrag till dess lärares aflöning på ett eller annat sätt, kan sägas grundlägga ett statens anspråk på Stockholms stad i detta hänseende, och det så mycket mindre, som just samtidigt med att staden anvisade denna hyreshjälp åt lektorerna och adjunkterna förevarande fråga om ökad hyreshjälp åt rektor pröfvades men icke bifölls af stadens representation.

Såvidt jag kan fatta, inverkar ej heller det af Utskottet anförda skäl, att skollhuset icke är *stadens* utan *statens* tillhörighet, då Riksdagen har både i ord och handling erkänt statens skyldighet att bekosta den ifrågasatta hyreshjelpen åt rektor. Jag tror således icke, att man af de utaf Utskottet åberopade skäl kan finna någon rimlig anledning att frångå Kongl. Maj:ts proposition; och att staden icke i detta hänseende förbundet sig till några skyldigheter anhåller jag att få visa genom att i minnet återkalla huru detta läroverk tillkom. Det tillkom år 1827 på grund af en framställning af dåvarande läroverkskomité att i Stockholm anlägga ett särskildt läroverk, för att kunna der införa ämnesläsningsmetoden, i afsigt att pröfva denna methods användbarhet. För detta ändamål anvisade Kongl. Maj:t ett anslag utan att på något vis höra staden. Detta anslag blef sedermera uppfördt på ordinarie stat. 1853—1854 års Riksdag anvisade 50,000 kronor för uppförande af ett läroverkshus, och i den underdåniga skrifvelsen, hvarmed Riksdagen beledsagade eller anmälde sitt bifall till Kongl. Maj:ts förslag, yttrade Riksdagen alldeles tydligt och bestämdt, att skolordningens allmänna föreskrifter angående läroverkshus byggande och underhåll ej vore tilllämpliga på detta läroverk, såsom afsedt för en ytterligare utveckling och förbättring af den nya lärometoden. Vid 1859—1860 års riksdag anvisades på Kongl. Maj:ts förslag af statsmedel en hyreshjälp af 500 kronor åt rektor, och vid detta tillfälle förklarade Riksdagen, att detta

*Förhøjning i
hyresanslaget
till rektor vid
Nya elementar-
skolan.*
(Forts.)

Förhöjning i hyresanslaget till rektor vid Nya elementarskolan.
(Forts.)

belopp beviljades, på det att elementarskolans rektor måtte erhålla enahanda förmåner, som af vederbörande kommuner bestodes öfriga elementarläroverks rektorer. Tydligare och bestämdare kan man väl icke uttala, att staten erkänt att nya elementarskolan var en särskild inrättning, hvilken staten velat anlägga alldeles oberoende af hvad för öfriga läroverk varit gällande, och att således 1856 eller 1859 års läroverksstadgar, som föreskrifva att kommunerna äro skyldiga att underhålla läroverkshus och anvisa bostäder åt rektorerna, i afseende på ifrågavarande skola icke kunna ega någon tillämpning. Utan att vilja förringa värdet af Stats-Utskottets utlåtande, synes det mig dock som Utskottet i detta fall varit något sväfvande på målet, och jag tror, för min del, icke att någon anledning finnes att från staten på kommunen hvälffa skyldigheten att utgöra detta lilla anslag. På grund häraf vågar jag också hemställa, att Kammaren måtte, med afslag å Utskottets framställning, bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hederstjerna: Hade staten haft något rättsligt anspråk på Stockholms kommun i detta fall, hade sannolikt icke någon proposition om anslag af medel för ifrågavarande ändamål kommit till Riksdagen; men hos Utskottet gjorde sig den uppfattning gällande att, då staten byggt detta läroverkshus och anlagt denna skola inom Stockholms kommun, hvarigenom, då Stockholms innevänares söner der få undervisning, ett minskadt tillopp till de läroverk, för hvilkas rektorer staden är skyldig att tillhandahålla bostad, uppkomme, åtminstone den skyldighet, som i allmänhet åligger kommunen att förse rektor med bostad, kunde för staden ifrågasättas i afseende på denna skolas rektor lika väl som i afseende på lärarne vid elementarläroverket i öfrigt. Utskottet har, såsom den föregående talaren ganska riktigt nämnde, erkänt behovet för denne rektor af ökad hyresersättning, men på de skäl, jag nu anfört, förutsatt, att staden vore villig att fylla detta behof. Detta har varit det skäl, på grund hvaraf Utskottet afstyrkt Kongl. Maj:ts proposition, och jag anhåller att med stöd af samma skäl få yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Stråle: Ehuru jag icke närmare kan uppgifva förhållandet vid nya elementarskolan beträffande antalet lärjungar från Stockholm och från landsorten, vågar jag dock påstå att de senares antal är ganska betydligt. Då, såsom den förste talaren i min tanke obestriddligen styrkte, Riksdagen, enligt hvad denne talare yttrade, både med ord och handling erkänt statens skyldighet att förse ifrågavarande rektor med bostad eller lenna honom hyreshjelp, — med ord i sin underdåniga skrifvelse år 1854, deri Riksdagen uttryckligen och bestämdt förklarade, att läroverksstadgan icke vore i detta hänseende tillämplig, och med handling vid 1859—1860 årens riksdag, då ett anslag af 500 kronor anvisades till denne rektor, hvilken borde få åtnjuta samma fördel som andra rektorer; då vidare alla äro ense om att det hyresbelopp, som 1859 beviljades, är för lågt så väl med afseende på de ytterligt stegrade hyrorna här i staden som med hänsyn till den obestriddliga nödvändigheten för denne rektor att bo i närheten af läroverket, finner jag alla skäl tala för beviljandet af ifrågavarande anslag, om hvars billighet

alla äro ense, helst icke den ringaste anledning företer sig, att Stockholms stad skall vara villig att anvisa medel för en statens inrättning. Jag anhåller alltså att, med afslag å Utskottets hemställan, Kongl. Maj:ts proposition i frågan måtte bifallas.

*Förhöjning i
hyresanslaget
till rektor vid
Nya elementar-
skolan.*

(Forts.)

Herr Wærn: Då här är fråga om Stockholms stads förhållande till skolorna inom staden, anser jag mig böra nämna en sak, som här icke blifvit framhållen, men som faller mig i minnet från de första riksdagarne under det nya representationsskicket, nemligen att Stockholms stad inkom till Kongl. Maj:t med en begäran att staden måtte blifva befriad från skyldighet att utgöra 15,000 kronor till elementarläroverken, en skyldighet som ingen annan stad eger. Jag var då ledamot i Stats-Utskottet, och vi undersökte tillkomsten af denna förpligtelse för staden och funno att den tillkommit på det sätt, att staden vid ett tillfälle begärde förhöjning i sin tolag och att Kongl. Maj:t såsom vilkor för denna förhöjning bestämt, att staden skulle betala dessa 15,000 kronor till elementarläroverken. På denna grund afstyrkte Utskottet stadens begäran och äfven Riksdagen vägrade att bifalla densamma, hvadan Stockholms stad fortfarande betalar dessa 15,000 kronor. Nu är emellertid att märka, hvad som framgick af undersökningen om denna förhöjning i tolagen, att tolagen vid ett annat tillfälle åter nedsattes. Derpå gjorde dock Stats-Utskottet och Riksdagen icke afseende, emedan tolagen i allt fall var högre än före förhöjningen. Men, då man tager i betraktande att tolagen höjer sig öfver allt i mån af stigande industri och folkmängd, och den ökade folkmängden också måste skapa större behof för den stad, som kommit i åtnjutande af tolag, synes det mig att beslutet att vägra befrielse från dessa 15,000 kronor visserligen var fullt rättvist, men att det dock, med hänsyn till den omständighet att nedsättning skett i den förmån, af hvilken staden kom i åtnjutande, icke kan nekas att det var något hårdt, och under sådana omständigheter tror jag att, då en sådan liten fråga som denna förekommer, man, i stället för att påyrka ytterligare skyldighet från stadens sida för läroverken, bör finna billigt att staden, som redan betalar 500 kronor till ifrågavarande ändamål, icke bör betungas med att dertill bidra med ytterligare 500 kronor, utan att staten, som dertill har förmåga, bör sjelf bära denna utgift.

Jag tillstyrker bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Bennich: Här föreligger först och främst ett erkännande från Stats-Utskottets sida, och säkerligen från allas sida, att det anslag till hyreshjelp åt rektor, som nu finnes, är för lågt och att det rättvisligen bör höjas till det belopp som Kongl. Maj:t begärt. Här föreligger vidare ett erkännande, som icke heller någon kan undandraga sig, att nya elementarskolan verkligen är en *statens* institution. Om således behofvet af hyresersättning är gifvet; om statens skyldighet i detta fall också är gifven; skall staten då undandraga sig sin skyldighet och begära att en kommun skall öfvertaga den? Om förhållandet vore omvänt, och staden hade denna skyldighet, men vände sig till Riksdagen och sade: "var så god och hjälp oss; det blir för tungt för oss att bekosta en sådan tillökning;" skulle icke Riksdagen bestämt

*Förhållning i
hyresanslaget
till rektor vid
Nya elementar-
skolan.*
(Forts.)

afvisa ett så beskaffadt anspråk af kommunen? Jo, utan allt tvifvel! Skulle det då å andra sidan vara staten värdigt att under nuvarande förhållanden begära att kommunen skall fylla ett statens behof, som är för handen? Jag för min del kan icke finna detta, och det är icke såsom innevånare i Stockholms stad, utan såsom riksdagsman jag säger att det enligt min tanke icke vore passande att handla så, hvarför jag hemställer om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Essen: Såsom en föregående talare sagt är frågan ganska obetydlig, och det är därför icke skäl att upptaga tiden med att derom orda, men jag kan icke med tystnad låta frågan passera på ett sätt som om Stats-Utskottet sagt att för dess förslag icke finnes något skäl, som kan försvaras. Väl är det sant, såsom den siste talaren yttrade, att Stats-Utskottet erkänt behofvet af ifrågavarande anslag; men Utskottet har, såsom en af de föregående talarne nämnt, funnit, och jag kan icke neka, att jag fortfarande sjelf finner det, att, då alla kommuner, som kommit i åtnjutande af elementarläroverk, för dessa göra så högst betydliga uppoffringar, och Stockholms stad i detta fall gjort så ringa uppoffringar, skäl synes vara, att staden borde lemna det ifrågavarande bidraget. Att staden förut erkänt sig hafva en viss förpligtelse i detta hänseende framgår tydligt och klart deraf, att staden beviljat hyreshjelp åt adjunkter och lektorer vid denna skola. Under sådana förhållanden kan det väl ej vara olämpligt att begära att hyresmedel äfven till rektor skall utgå från staden. För min del vill jag visserligen icke synnerligen hårdt hålla på Utskottets förslag, men jag anser dock att det har goda skäl för sig och anhåller om bifall till detsamma.

Friherre af Ugglas: I den siste talarens yttrande föll ett uttryck, som jag icke kan låta vara obesvaradt. Han sade, att, då andra kommuner göra högst betydliga uppoffringar för sina elementarläroverk, det vore underligt att Stockholm icke skulle göra några sådana. Detta yttrande kan icke komma af något annat än att den ärade talaren icke haft tillfälle att taga kännedom om de uppoffringar, hvilka Stockholms stad både gjort och fortfarande gör i detta hänseende. Jag tillåter mig att i största korthet nämna, att här pågå för närvarande organisation af icke mindre än 2 fullständiga nya elementarläroverk, ett på den klassiska och ett på den reala linien, under det att staden samtidigt har under byggnad lokal för ett annat klassiskt elementarläroverk, och detta tror jag icke kan anses ådagalägga att staden vill undandraga sig att göra uppoffringar, och dessutom eger staden åtskilliga femklassiga läroverk. Med ett ord, jag tror, att beskyllningen för bristande offervillighet hos staden icke är rättvis, och hvad särskildt ifrågavarande läroverk beträffar vill det synas att staden icke visat så ringa grad af välvilja, då den utan någon skyldighet lemnat hyreshjelp åt lektorerna och adjunkterna.

Jag har icke velat låta den framkastade beskyllningen stå obesvarad i Kammarens protokoll.

Friherre von Essen: Det skulle hos mig förråda alltför stor obekantskap med förhållandena för att jag skulle tillåta mig att yttra mig i

denna fråga, om jag vore okunnig om att Stockholm gjort uppoffringar för sina läroverk. Så hafva enligt min tanke mina ord icke fallit och, om de kunna derhån missförstås, ber jag att få återtaga dem med förklaring, att min mening endast varit att säga, att i afseende på *detta* läroverk Stockholm haft stora fördelar utan motsvarande uppoffringar.

Förhöjning i hyresanslaget till rektor vid Nya elementarskolan.
(Forts.)

Herr Stråle: Då den af Stats-Utskottets ledamöter, som senast hade ordet, till stöd för Utskottets mening åberopat, att Stockholms stad redan börjat beträda banan att förse lärarne med hyreshjelp och därför borde taga steget fullt ut, ber jag få erinra, att läroverksstadgan endast berättigar rektor till bostad eller hyreshjelp samt att staten förklarar, att denna stadga icke är tillämplig på rektor vid nya elementarskolan. Den omständighet att Stockholms kommun lemna bidrag till de lärare, som icke äro berättigade till hyreshjelp, lärar väl icke kunna eller böra föranleda kommunen till beträdande af den farliga banan att med kommunens medel fylla ett behof, som hitintills bestridts af statsverket. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Almquist: Oaktadt mycket är taladt i denna fråga, ber jag att få tillägga några ord. Beskaffenheten af ifrågavarande skola är visserligen antydd, men icke klart angifven. Denna skola är ingalunda, såsom åtskilliga talare synas antaga, ett *stadens* läroverk, tillkommet icke till gagn för staden utan för att staten måtte få erfarenhet af gagnet eller icke gagnet af en särskild undervisningsmetod. Likasom Karolinska institutet är denna skola en statens institution, hvartill staden till en början icke gaf något bidrag, och den omständighet att staden sedermera gifvit ett mindre bidrag dertill kan icke grunda någon skyldighet att lemna mer, utan staten hör vara skyldig och är skyldig att sjelf underhålla sin institution.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten, dels ock afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning; gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts framställning, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 14:de punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren Utskottets hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 44.

Nej — 55.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

15:de punkten.

*Indragning af
realklasser vid
åtskilliga högre
elementar-
läroverk.*

Mom. a.

Herr von Möller: En reservant till Stats-Utskottets betänkande i denna punkt anför såsom skäl för att någon förändring i afseende på undervisningen vid elementarläroverket i Nyköping för närvarande icke måtte ega rum, att denna stad genom jernväg "erhållit en förbättrad kommunikation, som säkerligen kommer att tillföra elementarläroverket derstädes en betydlig tillökning i lärjungarnes antal, hvilket jemväl torde komma att ökas i följd af andra omständigheter, deribland må nämnas möjligheten af en snar utvidgning af den industriella verksamheten i orten med deraf föranledd tillväxt i folkmängden." Detta skäl tror jag kan tillämpas på de flesta af de städer, hvilkas läroverk här hotas med indragning af sin sjunde realklass eller af både sjetten och sjunde realklasserna. De förras antal är 7, de senares 3. Det är Wexjö, Halmstad och Hernösand, som skulle förlora på en gång båda dessa klasser.

Granskar man den tabell, som på sidan 84 och följande finnes bifogad Stats-Utskottets föreliggande betänkande, så vill det dock deraf synas, som om Halmstad, om man tager till utgångspunkt det minskade antalet elever i nämnda klasser, icke skulle förtjena en sådan degradering. Denna tabell utvisar lärjungeantalet i dessa båda klasser under höstterminerna åren 1871—1875, samt medeltalet för dessa fem år och slutligen antalet höstterminen 1876. Man finner då, att Halmstad haft i medeltal större antal lärjungar i 6 klassen än någon af de öfriga städerna med undantag af Strengnäs och Westerås, att det höstterminen 1876 i samma klass hade större lärjungeantal än alla de öfriga med undantag af Strengnäs, samt att det i 4 och 5 klasserna haft det största medeltalet af dem alla, nämligen 19,6, om äfven lärjungeantalet sistlidne hösttermin vid några af dessa läroverk höjde sig öfver Halmstads i dessa klasser. Jag anser således för orätt, att Halmstad blifvit uppfördt i den kategori af här i fråga varande läroverk, som skulle förlora båda sina realöfverklasser; ty det eger, såsom jag ur tabellen visat, ett relativt större antal lärjungar på den reala linien än de flesta af de öfriga. Det är icke min mening att här tala för lokala intressen, ehuru det gäller läroverket i den provins, som jag representerar; men jag har ansett mig böra genom framhållandet af dessa

siffror visa, att den föreslagna åtgärden i afseende på läroverket i Halmstad icke synes vara af förhållandena rättfärdigad.

Herr Ecklesiastikministern stödjer sitt förslag på den satsen, att ett minskadt intresse för den reala bildningen synes vara för handen på de orter, der lärjungeantalet på den reala linien i någon betydligare mån minskas. Men jag vill då fråga: är det verkligen ett minskadt intresse för den reala bildningen, som åstadkommer ett sådant förhållande; är det en på en gång vaknad kärlek för den klassiska bildningen, som gör, att våra skolynglingar helst hålla sig till denna linie? Jag tror det icke, och de af Herrarne, som äro föräldrar och hafva barn, torde väl medgifva, att det antydda förhållandet har helt andra orsaker. Våra lärare vid de högre läroverken hafva nästan alla med högst få undantag fått sin bildning på den klassiska linien, och dessa lärare, oftast framstående och dugliga personer, med nit och entusiasm för den klassiska bildningen, verka då genom yttranden och omdömen på lärjungarne vid valet af linie. Ja! Jag tror icke jag har orätt, då jag säger, att de, som studera på den klassiska linien, redan genom denna omständighet anses gälla för mera än de andra; desse senare stämpas nästan såsom tillhörande en pariasklass, medan de förre anses nästan adlade genom inträdet på den klassiska linien. Jag vill nu visst icke klandra den lärare, som, lifvad af kärlek för de klassiska språkstudierna, önskar, att lärjungarne skola inhemta dessa; men jag har dock velat påpeka nu berörda förhållande såsom en af de orsaker, hvilka medverka till det ringa lärjungeantalet i realöfverklässerna. Det är endast en kort tid vi haft realundervisning vid våra läroverk, och nu hotas redan tio af dem med indragning eller stympling af densamma. Jag tror, att den reala undervisningen i sin helhet derigenom kommer att lida; ty äfven om endast den sjunde klassen indrages, så följer deraf att denna undervisning vid dessa skolor icke kan fullt utvecklas. Nu skulle dessutom vid tre skolor, nemligen Halmstad, Wexiö och Hernösand, både sjette och sjunde klasserna indragas, och dessa läroverk skulle derigenom reduceras till lägre, femklassiga läroverk på reallinien. Det säges visserligen, att, om det skulle visa sig, att ett större antal lärjungar åter önskade inträda i dessa klasser, skulle de åter upprättas. Men hvarifrån skulle en anhållan i den vägen komma? Skulle den komma från de lärjungar, som möjligen förklarar sig villiga att gå in i sjette och sjunde klasserna, då det icke finnes någon sjette eller sjunde klass? Jag tror icke, att det blir så lätt att få fram en sådan anhållan. I det föreliggande betänkandet förekommer ett yttrande rörande den gemensamma undervisningen för lärjungarne på de båda linierna, vid hvilket yttrande jag ber att få fästa uppmärksamheten. Det säges nemligen: "Denna gemensamhet medförde dock å andra sidan omisskänliga olägenheter för lärjungarne så väl på den klassiska som in mera på den reala linien, hvarföre ock bildningsliniernas åtskiljande, på sätt Riksdagen och läroverksstyrelserna sammanstående ansett, måste betraktas såsom ett väsentligt vilkor för undervisningens förbättring." Denna åsigt har blifvit uttalad af läroverkskomitén samt af Utskottet omfattad, och jag hoppas, att den måtte komma att behjertas af ecklesiastikministern, så att vi förr eller senare må kunna förvänta ett förslag från honom i den rigtningen, så att de båda linierna åtmin-

*Indragning af
realklasser vid
åtskilliga högre
elementar-
läroverk.*
(Forts.)

*Indragning af
realklasser vid
åtskilliga högre
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

stone vid vissa läroverk måtte blifva fullständigt åtskilda. I förhoppning att så måtte ske, och då jag på intet sätt kan trygga mig till den obestämda utsigten, att sjetta och sjunde klasserna möjligen skulle komma att åter upprättas, då behof deraf gjorde sig gällande, en sak, hvilken ej torde vara så lätt och enkel som den låter, anser jag för min del, att frågan bör uppskjutas, så att man icke liksom genom ett penndrag tager bort dessa klasser; och jag får därför anhålla om afslag å den föredragna punkten.

Herr Grafström: För dem, som hafva kännedom om förhållandena vid våra skolor, har det länge varit ett önskningsmål, att de båda linierna i skolans öfversta klasser måtte kunna fullständigt skiljas. Förhållandet är nemligen, att, då på den ena linien det behöfves en särskild undervisning i åtskilliga läroämnen, och denna undervisning tager ett stort antal timmar i anspråk, har det visat sig ytterst svårt att betäcka dessa timmar med någon annan undervisning på den andra linien, så att den gemensamma undervisningen för båda linierna kunde ostörd fortgå. Den ena linien inverkar således menligt på den andra, och, som sagdt, man har insett de deraf härflytande olägenheterna och önskat få dem afhjelpa. Ett steg i den riktningen synes också regeringens förslag vara, och detta förslag står ju äfven i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen vid föregående tillfällen uttalat såsom sin åsigt. Förhållandet skulle derigenom redan nu och, om jag antager att man vidare fortgår på samma väg, äfven för framtiden gestalta sig så, att på vissa orter skulle finnas läroverk, fullständiga endast på den klassiska linien, och på andra orter sådana, som vore fullständiga endast på den reala. Jag tror dock, för min del, att genom denna anordning ganska litet kommer att uträttas, emedan motståndet från de särskilda orterna kommer att blifva så starkt, att man endast skall kunna taga mycket små steg framåt och möjligen äfven stundom kan blifva tvungen att taga något steg tillbaka. Detta är ju äfven ganska naturligt. Om man tänker på, att den undervisning, som den reala linien meddelar, är af ganska stor vikt, då den ju bereder tillträde till en mängd olika yrken, till den högre tekniska undervisningen samt uppfostrar blifvande militärer, att icke nämna åtskilliga andra sysselsättningar i samhället, hvartill en sådan bildning är nödvändig, så är det lätt att inse, att många orter skola med saknad se sina skolor beröfvade den reala linien. Å andra sidan skall äfven ett starkt missnöje förspörjas från de orter, som förlora den klassiska undervisningen; ty för närvarande kan man ju icke aflägga en enda akademisk examen, med undantag, om jag rätt minnes, endast af bergsexamen, utan föregående undervisning i latin. Vid betraktandet af de sålunda från dubbelt håll mötande svårigheterna har jag föreställt mig, att det finnes ett tredje sätt att lösa dem. Såsom bekant, bestå våra elementarläroverk för närvarande icke blott af två linier, utan noga taget af tre. Om man nu, i stället för att dela läroverken i reala och klassiska, hvilka senare då i sig skulle innefatta både den latinska och den grekiska linien, ville låta delningen gå fram emellan dessa båda sist nämnda linier, på det sätt, att realläroverk funnes med en valfri latinlinie och klassiska läroverk utan valfrihet för grekiska, så tror jag, att man derigenom skulle bättre tillgodose de

särskilda orternas behof. Alla fullständiga läroverk skulle då komma att innefatta både den latinska och den reala linien; men den grekiska linien skulle utbrytas och kvarstå själfständig endast vid ett mindre antal af dessa fullständiga läroverk. Det grekiska språkets studium behöfves ju endast vid några få akademiska examina, vid de teologiska, och kan för öfrigt ingå såsom själfvaldt ämne i några af grupperna hörande till den filosofiska fakultetens examina. Visserligen skulle väl i alla fall man i de orter, der fullständiga läroverk för närvarande finnas och der den grekiska linien skulle komma att indragas, icke gerna se denna indragning, men nog blefve missnöjet betydligt mindre än om antingen den reala linien eller hela den klassiska indrages. Jag har tänkt mig, att den grekiska linien då skulle behöfva upprättas vid t. ex. endast 13 läroverk. För närvarande finnas vid statens läroverk 1,360 lärjungar, som studera grekiska. Den från den öfriga skolan från och med sjetten klassen fullständigt utbrutna grekiska linien, som skulle omfattas af fyra afdelningar eller klasser, motsvarande de nuvarande sjetten och sjunde klasserna, då ju grekiska språkets studium begynner först i sjetten klassen, skulle således komma att erhålla omkring 100 lärjungar, 25 i hvar klass. Derigenom skulle behöfvet vara tillgodoseadt, och man behöfde då icke uppehålla denna undervisning vid alla de öfriga fullständiga läroverken. Dessutom kunde möjligen undervisningen i latin vid läroverket i öfrigt, utom vid denna utbrutna grekiska linie, i någon mån inskränkas, hvarigenom man lättare kunde der hålla de båda linierna, den reala och den i inskränkt mening latinska, tillsammans hela skolan igenom. På sådant sätt skulle de orter, som redan hafva fullständiga läroverk, äfven för framtiden kunna få behålla dem, och endast den grekiska undervisningen, som sagdt, inskränkas till ett mindre antal. Då jag på de skäl jag anført icke tror, att det nu föreliggande förslaget leder till det åsyftade ändamålet, får jag för min del yrka afslag å detsamma.

Herr Widén: Då för några år sedan fråga väcktes om särskiljande af de båda studi-linierna, den humanistiska och reala, vid våra läroverk genom den senares indragning på de allra flesta ställen hade jag äran att vara ledamot af det Utskott, som behandlade denna fråga, och uttalade då mina betänkligheter emot detta förslag dels på grund deraf, att det skulle väcka ett komplett motstånd från de särskilda ortintressena, som ej skulle nöja sig med att förlora hvad de redan fått och funnit gagneligt, dels ock på den grund, att jag ansåg, att behöfvet af bildning i de reala ämnena, som blifvit större för hvarje år, skulle genom sådan indragning blifva mycket illa tillgodoseadt. Mina farhågor i detta afseende fann jag då besannade först i Utskottet och sedan äfven i Kamrarna under de tvenne på hvarandra följande år, som hade denna fråga till behandling. Emellertid har Riksdagen upptagit denna fråga på sitt program, att nemligen ett särskiljande af de båda linierna borde ega rum, bland annat, på det sätt, att reallinien vid vissa läroverk borde indragas. Nu är det verkligen också förhållandet, att på många orter i vårt land realisternes antal är alltför ringa, för att man skall kunna fordra att för deras skull lärare skola särskildt anställas. Det kan således icke förnekas, att en

*Indragning af
realklasser vid
åtskilliga högre
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

*Indragning af
realklasser vid
ötskilliga högre
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

reduktion i detta afseende är af nöden; men frågan är, på hvad sätt en sådan reduktion skall kunna lämpligast sättas i verket. Redan af Stats-Utskottets föreliggande betänkande visar det sig, att en reservation blifvit inlagd mot indragandet af reallinien vid ett af de här ifrågasatta läroverken inom hans ort, och inom Kammaren har en annan röst höjt sig till föremål för ett läroverk i den ärade talarens hemort. Dessutom skulle äfven jag, om jag stälde mig på samma ståndpunkt, möjligen hafva skäl att i min Orts namn nedlägga en protest i afseende på läroverket i Hernösand. Jag skulle visserligen icke kunna göra det med några grunder, hemtade från det der befintliga antalet lärjungar; ty de äro verkligen på den reala linien mycket få. Men jag kunde göra det från en annan synpunkt, den nemligen, att Hernösand är säte för stiftskonsistoriet, som har att pröfva kompetensen hos de lärare, som skola anställas vid stiftets alla läroverk, äfven på den reala linien; och under nuvarande förhållanden kan jag icke se, huru det skulle vara möjligt att åstadkomma en sådan pröfning, sedan reallinien blifvit indragen, så att inga lärjungar der finnas å denna linie. På denna synpunkt vill jag dock icke hålla; man kan möjligen ställa det så, att pröfningen kan försiggå på annat sätt; och jag nödgas erkänna, att der man icke har lärjungar, der kan man icke heller fordra att det skall finnas lärare. I detta hänseende är jag således ense med Stats-Utskottet. Härmed har jag dock icke velat säga, att jag tror, att det förslag, som här blifvit af Kongl. Maj:t framställt och af Stats-Utskottet tillstyrkt, skall låta rätt lämpligen realisera sig på *alla* de särskilda läroverk, som äro nämnda i den Kongl. propositionen. Men jag har dock tryggt mig vid den särskilda bestämmelse, som förekommer i propositionen, nemligen att de respektive läroverkens lönestater skola lemnas qvar till Kongl. Maj:ts disposition, och att vi således nu icke definitivt afgöra, hvar reallinien kommer att indragas, utan endast lemna ett medgifvande åt Kongl. Maj:t att vidtaga en sådan indragning, der han inner omständigheterna det påkalla; och Kongl. Maj:t har äfven antydt, från hvilken synpunkt han dervid vill utgå, nemligen det befintliga större eller mindre lärjungeantalet. För min del vill jag då gerna lemna ett sådant medgifvande; ty jag tror icke det kan komma i fråga, att reallinien indrages på någon ort, der lärjungarne äro så många, att det med skäl kan begäras lärare för dem. Den förste talaren har frågat, från hvilket håll en sådan begäran skulle utgå. Den frågan torde dock icke vara svår att besvara; icke kan den rimligen väntas från lärjungarne, utan förmodligen måste den komma från styrelsen för det ifrågavarande läroverket. Jag får således säga, att jag finner det uppslag, som regeringen här gjort för realisandet af Riksdagens förut fattade beslut, verkligen vara lyckligt funnet, i det att det skall öfverlemnas åt Kongl. Maj:t att för de särskilda läroverken pröfva förhållandena efter som de förete sig, så att Riksdagen icke behöfver definitivt afgöra, huruvida fullständig reallinie skall finnas på det ena eller andra stället eller icke. Från denna synpunkt anhåller jag att få biträda Utskottets hemställan och anhåller vördsam om Kammarens bifall till Kongl. Maj:ts af Utskottet tillstyrkta förslag.

Herr Dahm: Visserligen är det onekligt, såsom den föregående talaren på norrlandsbänken anmärkt, att det varit förenadt med ingalunda små svårigheter att ordna undervisningen för den klassiska och den reala linien så, att icke någon af dem och i synnerhet den reala blifvit lidande, men det måste erkännas, att, sedan de för några år sedan beslutade förändringarne i läroverken blifvit vidtagna, många af dessa svårigheter blifvit undanröjda. Detta tyckes antyda, att den väg, hvarpå man slagit in, varit den enda rigtiga och den enda möjliga, hvarpå läroverken skulle kunna utvecklas på ett sätt, som är nyttigt för dem. Man har anmärkt, att den anordning, som då vidtogs, nemligen inrättandet af realklasser vid så många skolor, icke var särdeles lyckligt funnen, enär dessa realöfverklasser icke i allmänhet varit mycket befolkade, utan antalet lärjungar i dem, enligt hvad de betänkanudet vidfogade tabellerna utvisa, till och med på sina ställen varit lika med noll. Jag erkänner gerna, att det kan vara skäl att indraga dessa klasser på ett ställe, der man ser, att siffran håller sig låg under en längre tid, och att man på ett mera fruktbärande sätt disponerar de lärarekrafter, som der varit använda. Men man får icke förbise, att läroverken i den nya formen arbetat under en särdeles kort tid och att man har ringa erfarenhet om följderna af förändringen.

Den ärade talaren på hallandsbänken anmärkte, att åtskilliga lokala omständigheter motverka realbildningens utveckling. Jag tror att detta är sant, och jag är äfven öfvertygad om att med den stigande tekniska och materiella kulturens kraf på real undervisning behöfvet af realskolors inrättande med hvarje dag blir mer och mer trängande. Jag tror äfven att det ligger en särdeles stor våda deri att, därför att man ser en tillfällig brist på lärjungar i en eller annan skola, kasta öfver bord de klasser, som man inrättat för den reala undervisningens behof. För min del är jag rädd för att bidra till ett sådant åtgörande, ty jag är fullt öfvertygad, att lika lätt som man nu kastar dessa klasser öfver bord, lika svårt skall det blifva att, om man skulle upp-daga något behof att åter inrätta sådana, få dem återställda. Det blefve nemligen nästan omöjligt att säga, när rätta tidpunkten för deras återinrättande vore inne. Den skulle väl anses inträffa, då femte klassen blef särdeles öfverbefolkad på den reala linien, och då skulle man inrätta en sjettede realklass för att mottaga dem som komme från den femte. Men för hvar och en som vet, hur svårt det är att få dels anslag dels lärarekrafter, är det klart, att det icke kan gå för sig i en så hastig vändning. Härtill kommer, att den föreslagna indragningen icke skulle medföra någon besparing för staten. Lärarne komme att kvarstå på stat, och således blefve det ett sparande af lärarnes arbete. De skulle vara lika affönade men slippa att undervisa realister i 6 och 7 klasserna. Nu vet man, att lärare kunna användas att undervisa i flera ämnen, och antagligt är att de icke skulle komma att blifva sysslolösa. Det kan äfven möjligen gå för sig att indraga vissa adjunkturen eller förflytta obehöfvida adjunkter till andra ställen; men har man tänkt på dels det missnöje sådana förflyttningar skulle väcka på ett eller annat ställe, dels de personliga svårigheter, hvarmed de skulle vara förknip-pade? Dessa förflyttningar äro mycket bra på papperet, men de skulle

*Indragning af
realklasser vid
åtskilliga högre
elementar-
läroverk.*
(Forts.)

Indragning af högst sällan komma att verkställas så, att man finge större lärarekrafter
 realklasser vid på de ställen, der de behöfdes.
 åtskilliga högre
 elementar-
 läroverk.

(Forts.)

Skall en sådan indragning af realöfverklasserna, som blifvit ifrågasatt, kunna ske med någon fördel och utan alltför stor olägenhet för föräldrar eller barn, så är det alldeles nödvändigt att underrätta derom någon tid förut. Man skulle säga till föräldrar och målsmän: "om 2 eller 3 år komma de och de klasserna på reala linien att indragas; akta eder dertföre för att sätta in edra barn på den reala linien". Att deremot ställa så till, att indragningen skedde utan föregående varning, vore enligt min tanke icke nyttigt. Då det för öfrigt icke medför någon kostnad för staten att bibehålla läroverken så ordnade som de för närvarande äro, och då realskolorna sägas vara framtidens läroverk, tror jag att det icke är skäl att nu göra de föreslagna indragningarne eller förändringarne.

Det yttrades af en talare på norrlandsbänken för några ögonblick sedan, att man icke kan afägga någon akademisk examen, med undantag af bergsexamen, utan latin, och att detta förhållande utgjorde ett stort hinder för realläroverkens utveckling. Till svar derå upprepar jag åter, hvad jag vid flera tillfällen yttrat här i Kammaren, att man aldrig någonsin blir fri från dessa organisationsfrågor rörande läroverken och aldrig kommer till lugn för dem, förrän staten en gång förklarar: "jag är nöjd med att få embetsmän, som kunna den sak eller den vetenskap, hvori de skola arbeta, och begär icke att de skola hafva läst latin". Då blir frågan om läroverkens ordnande ganska lätt, ty de, som vilja studera språkvetenskap, få då slå sig på de klassiska läroverken och de andra på realläroverken. De senare kunna ju få fortsätta sina studier vid universitetet efter ungefär samma plan, som nu gäller för dem, som redan tagit preliminärexamen.

Med anledning af det, som jag nu antydt, anhåller jag om afslag å den föredragna punkten.

Herr Hederstjerna: Jag kan icke neka till, att jag med en viss förvåning försport det motstånd, som förslaget rönt och fortfarande röner. Här har Kongl. Maj:t föreslagit att indraga realöfverklasserna i de skolor, der i dessa klasser icke finnas några lärjungar eller så få, att det icke kan vara skäl, att staten för deras skull underhåller lärarekrafter; men det är icke fråga om någon indragning af anslag. Detta förslag tyckes mig vara ganska praktiskt; hvaremot yrkandet, att klasserna skulle vara kvar, ehuru inga lärjungar finnas i dem, är så absurdt, att jag icke vet, huru det skall kunna försvaras. Här föreslås ju blott, att dessa klasser skola indragas för den tid, under hvilken de äro i saknad af tillräckligt antal lärjungar, och att Kongl. Maj:t under tiden skall hafva medlen till sin disposition för att, om behof skulle uppstå, kunna återställa den reala undervisningen till dess gamla omfattning. Jag kan icke inse annat än, att Utskottet haft goda skäl att tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, och jag ber att Kammaren äfven behagade lemna sitt bifall dertill.

Herr Wennerberg: I Riksdagens underdåniga skrivelse år 1873 yttrades: "Riksdagen, som anser att reallinien i de högre klasserna vid

vissa läroverk kan indragas“ o. s. v. Riksdagen har således redan uttryckt sin åsigt, att den reala linien i de *öfversta klasserna* af vissa läroverk bör vid lämpligt tillfälle indragas. Riksdagen har också tvenne gånger i skrivelser till Kongl. Maj:t uttalat den önskan, att den klassiska linien i samma klasser måtte indragas på de ställen, der Kongl. Maj:t kunde finna sådant lämpligt. Hvad nu det senare beträffar, är jag viss derpå, att departementschefen gjort allt för att gå Riksdagens önskan i detta fall till mötes, liksom jag med säkerhet vet, att den föregående departementschefen försökt detsamma. Men då den klassiska linien, oakadt den tyckes hafva stannat i växten, icke vid något af våra fullständiga läroverk ännu är så litet besökt i de öfre klasserna som den reala, så synes det tydligt, att något försök i den riktning, hvaråt denna önskan syftar, icke kunnat leda till något resultat. Deremot hafva åtskilliga försök gjorts att tillfredsställa Riksdagens fordringar på indragning af realöfverbyggnaden vid vissa läroverk. Man föreslog först att en sådan skulle finnas endast vid 7 läroverk; men dermed var Riksdagen icke belåten. Riksdagen derpå framlades derföre ett nytt förslag, att de sålunda organiserade läroverkens antal skulle uppgå till 15; men äfven detta ansåg Riksdagen för litet, och att den reala undervisningen derigenom icke skulle vara så tillgodosedd som den borde. Vid denna riksdag är föreslagen en indragning af denna öfverbyggnad vid åtskilliga läroverk, hvilken indragning dock i själfva verket är ett ytterligare förslag till nya realöfverbyggnader vid 6 läroverk, nemligen Upsala, Linköping, Wenersborg, Falun, Lund och Helsingborg, genom hvilken vi skulle få 21 läroverk med fullständig och 7 med en 2-årig real öfverbyggnad. Således skulle högre real undervisning indragas endast vid 3 af de läroverk, som äro fullständiga.

Jag är ense så väl med Riksdagen som Herr Departementschefen i den åsigten, att det är ett slöseri med statens medel att öfverallt, der det finnes en fullständig klassisk linie, äfven anställa lärare för en real-linie, utan afseende på antalet lärjungar; och det ligger väl icke någon stor svårighet deri, att, såsom det fordom skedde nästan öfverallt i riket och såsom det än i dag måste vara händelsen med dem, som bo på landsbygden, man finge göra en längre eller kortare resa för att mottaga undervisning. Men det visar sig hvarje gång man vidrör denna sträng — och det kan man ju icke undra på — att de lokala intressena, som tro sig blifva lidande, motsätta sig. Man yrkar indragning i allmänhet, men man motsätter sig den i hvarje enskildt fall. Ingen vill tappa bort hvad han en gång fått, och derför har också det gamla fått stå kvar.

Då denna fråga för ett par riksdagar sedan var före, uppstod i denna Kammare ett meningsutbyte, som var både långvarigt och, som jag tror, uttömmande i sak. Jag vill derför icke nu upprepa alla de skäl och motskäl, som då anfördes. Det är icke heller troligt, att de, som då intresserade sig för denna fråga, helt och hållet hafva förbisett nämnda diskussion. Det torde äfven vara bekant för Kammarerna, att jag i denna fråga hyser en alldeles olika åsigt med Herr Departementschefen. Jag har trott och tror att den reala undervisningen skulle bäst tillgodoses i hela riket, derigenom att ett tillräckligt antal goda real-lärare anställdes för att meddela denna undervisning, hvarigenom endast

*Indragning af
realklasser vid
åtskilliga högre
elementar-
läroverk.*
(Forts.)

Indragning af realklasser vid åtskilliga högre elementarläroverk.
(Forts.)

man kunde med skäl hoppas att äfven denna linie komme att visa samma goda resultat, som man länge sett på den klassiska. Men de fleste af våra reallärare äro utgångne från och uppfostrade till lärare för den klassiska linien och besitta ej den särskilda undervisningsmetod, som för denna linie är erforderlig. Det fattas alltså goda lärarekrafter för den stora mängd af realläroverk, som nu föreslås; och så länge man icke ens har ett exempel på att vid realläroverken blifvit anställd någon lärare, som fått sin uppfostran vid Teknologiska institutet, kan man icke heller hoppas, att reallinien skall lemna samma goda resultat som den klassiska.

Då lärjungeantalet på den reala linien varit mycket obetydligt, har sammanslagning till gemensamhetsundervisning egt rum. Jag ser med ledsnad att sådan äfven nu är ifrågasatt, ehuru den i icke ringa mån bidragit och måste bidraga till att den reala undervisningen icke blifvit sådan, som man önskat och den borde vara.

Vid 1873 års riksdag föreslog Kongl. Maj:t, att den reala öfverbyggnaden vid våra läroverk skulle vara 3-årig; men vid samma riksdag kom från Stats-Utskottet det kända förslaget derom, att man borde hafva 2 slag af sådan öfverbyggnad — en 2-årig och en 4-årig. Hvad den 4-åriga öfverbyggnaden beträffade, ansåg jag den visserligen onödig, men ingalunda skadlig, och jag har fortfarande ingenting att anmärka mot densamma, i fall den 3-åriga skulle finnas behäftad med den olägenheten, att den icke gjorde till fyllest för inträde i tekniska högskolan; men om erfarenheten visade, att så vore förhållandet, vore det jemförelsevis lätt hjälpt med att göra den till 4-årig eller ock med att sänka fordringarne för inträde vid tekniska högskolan. Hvad som deremot skulle vinnas med den 2-åriga öfverbyggnaden — det är för mig obegripligt. Jag går visserligen in på rättigheten af hvad som finnes anfördt såväl till statsrådsprotokollet, som äfven påpekad i Stats-Utskottets betänkande, att, för tillfredsställande af de vanligaste praktiska sysselsätningarnes fordringar på insigt i de reala ämnena, det vore nyttigt om här och der fumes en mindre, real öfverbyggnad; men detta kan ju lika väl sägas om en ett-årig sådan. Vi kunna på detta sätt icke med säkerhet få veta, hur långt de reala läroverken böra sträcka sin undervisning enligt sin idé såsom *elementarläroverk*.

Det vore dock en stor lycka, om, likasom på den klassiska linien, en *bestämmd* gräns sattes för den elementära undervisningen äfven på den reala linien, så att ynglingen, sedan han uppnått denna, kunde antingen ingå i tekniska högskolan eller ock egna sig åt den verksamhetsgren, der han tänkte söka sin utkomst.

Då det synes af utskottsbetänkandet, att här fortfarande är ifrågasatt en sammanslagning af undervisningen i de reala vetenskaperna — en sammanslagning, som Utskottet sjelf erkänner medföra omisskänneliga olägenheter — så vill jag naturligtvis lika litet nu som för flera år sedan gifva mitt bifall till ett sådant återupptagande af nästan hela det gamla systemet för undervisning på den reala linien, nemligen det att efter omständigheterna bibringa *ynglingen* en viss portion af insigt i de reala ämnena, utan att tänka på det mål, som bör vara *skolans*.

Här tillkommer en omständighet, som äfven är beaktad af så väl Stats-Utskottet som ett par föregående talare, nemligen den verkan som

den sista författningen angående undervisningen i de lägsta klasserna tydligt medfört, att nämligen realisternas antal i de lägre klasserna ökat vid nästan alla våra läroverk. Denna verkan har omöjligt kunnat hinna fram så långt, att man kan se, huru vida 6 och 7 klassernas båda öfre afdelningar äfven komma att tillökas eller icke. Det torde likväl vara af stor vigt att känna, huruvida under den närmaste framtiden någon betydligare tillväxt kommer att ske i dessa klasser, innan man fortgår vare sig med indragning af realöfverbyggnaden på vissa ställen eller med inrättande af sådan, der den icke finnes. Jag anser att en större och vissare erfarenhet i detta afseende vore ej blott gagnelig, utan rent af nödig. För att visa, att tillväxten i lärjungeantal för närvarande endast med stor svårighet kan läggas till grund för ett definitivt afgörande, vill jag nämna, att bland de läroverk, som nu äro föreslagna till två-årig real öfverbyggnad, finnas t. ex. Strengnäs och Nyköping, der dock under de 5 åren 1871—1875 medeltalet af ynglingar i de 4 högre klassernas reala linie varit 5,6 på det förra stället och 5,4 på det senare; hvaremot hvarken Gefle eller Falun äro ifrågasatta till en sådan nedsänkning, oaktadt Falun har haft 6,4 i medeltal och Gefle 5,6. Ser man nu efter i de lägre klasserna i dessa och andra läroverk, så finner man, huru mycket antalet realister vuxit; och huru ställningen blir 5 eller 6 år härefter, är svårt att förutsäga. Man kan väl icke antaga, att hela denna tillväxt om några år skall bli synlig i 6 och 7 klasserna, men mycket troligt är det. Med anledning af den hastiga tillväxten af antalet lärjungar på den reala linien af de lägre klasserna i de nämnda läroverken har man till och med anledning att förmoda, att just vid dessa läroverk, som äro ifrågasatta att mista sina reala öfverklasser, realistalet kanske om några år är större än vid de läroverk, der man icke föreslagit en sådan indragning.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, och utan att vilja i detalj pröfva de något bräckliga skäl för bifall till Kongl. Maj:ts framställning, som finnas i Stats-Utskottets utlåtande, förenar jag mig med dem, som yrkat afslag å denna punkt.

Herr Statsrådet Carlson: I afseende på den nu förevarande frågan äro betänkligheter yttrade dels mot de föreslagna anordningarne i det hela och dels med afseende på de särskilda läroverken. Jag ber att först få erinra derom, att denna fråga är icke ny. Den har redan vid flera föregående riksdagar blifvit behandlad och har också varit föremål för denna Kammares beslut. Den riktning, i hvilken förslaget går, är alldeles densamma, i hvilken Kammarerna förut uttalat sig, nämligen att skilja reallinien från den klassiska i det högre stadiet och derigenom åstadkomma bådas bättre behandling.

Det af den näst föregående talaren uttalade påståendet, att den anordning, som nu blifvit föreslagen, icke skulle leda till realliniens förbättring, måste jag bestrida. Den vinnes helt enkelt genom åtskiljandet af båda linierna, hvilket just är hufvudvilkoret för att linierna skola kunna utveckla sin fulla sjelfständighet och sin fulla kraft. Dessa sjelfständiga reala öfverklasser uppkomma lika så väl med detta förslag, som med det förslag bemälda talare framställde.

*Indragning af
realklasser vid
åtskilliga högre
elementar-
läroverk.*
(Forts.)

Indragning af
realklasser vid
åtskilliga högre
elementar-
läroverk.
(Forts.)

De under näst förflutna år uppkomna förhållandena gifva icke tillräckliga skäl att nu verkställa en fullständig uppdelning af alla läroverk, med bestämmelse på förhand, hvilka af dem skola hafva fullständiga realklasser eller icke. Deremot tror jag, att man icke får förbise de praktiska förhållandena, sådana de nu verkligen förefinnas, utan måste söka afhjelpa de olägenheter, som äro för handen, och sålunda framgå i den rätta riktningen.

Det är således nu icke fråga om att borttaga den reala linien helt och hållet vid ett större antal läroverk, utan endast att afskilja den, der förhållandena antyda, att den icke är behöflig, hvarigenom ock skulle beredas rum för en bättre undervisning och ett åtskiljande af linierna.

En talare har sagt, att Stats-Utskottet, efter att hafva anmärkt det en sammanslagning af linierna vore skadlig, sedermera väckt fråga om just något sådant. Detta måste jag anhålla att få vederlägga. Det finnes nemligen två sätt att sammanföra undervisningen, eller, som det kallas, kombinera klasser. Det ena sättet är att låta undervisningen vara delvis gemensam för de *olika linierna*, fortlöpande genom de särskilda afdelningarne. Det är detta, som Stats-Utskottet, Riksdagen och åtskilliga skolstyrelser ansett menligt inverka på undervisningens beskaffenhet. Det andra sättet är, att, om t. ex. en enda lärjunge finnes uti sjunde klassens öfre afdelningen och två i den nedre — då man svårigen kan anordna så, att en hel uppsättning af lärare infinner sig hos denne ende för att bibringa honom undervisning, hvarigenom han ensam skulle sysselsätta 7 å 8 lärare — denne lärjunge, som är ensam uti sin afdelning, får åtnjuta undervisning tillsammans med de båda andra i den öfre afdelningen. Det är ofta en nödvändighet, alltid en skyldighet att så ordna saken, och en sådan anordning motverkar icke realliniens sjelfständiga karakter, emedan lärjungarne få helt och hållet följa den särskilda liniens undervisningsplan och undervisningssätt.

Hvad det angår, att särskilde lärare borde anställas för de olika linierna, tror jag visserligen, att målet äfven så skulle vinnas; dock anser jag, att den fördel, som man med skäl väntar sig af liniernas åtskiljande, väsentligen skall uppkomma redan genom antagandet af hvad som nu är föreslaget och hvarigenom man icke går så långt, att man löper fara att nedlägga undervisningen, der den verkligen är behöflig.

Härefter ber jag att få till bemötande upptaga den andra hufvudanmärkningen mot planen i sin helhet, eller att man icke borde vidtaga den utvägen att vid några elementarläroverk låta den sjette klassen blifva kvar såsom den högsta och indraga den sjunde. Med förbigående af förslaget om 3 ett-åriga klasser, hvilket förslag icke föreligger till behandling, frågar jag: hvarför skall man nödvändigt ordna alla läroverk efter samma snitt? Hvarför i ett land med så skilda intressen på olika orter som vårt bibehålla samma modell för alla läroverk? Hvarför icke lämpa läroverken efter för handen varande förhållanden och behof? Då på en ort det under en följd af år visat sig, att den icke är i behof af den mera vetenskapligt utförda undervisning, som meddelas i den sjunde klassen, hvarför då bibehålla denna klass, äfven om det icke finnes en enda lärjunge? Om å andra sidan det visat sig, att en ort har behof af den mera praktiska och längre förda undervisning, som bibringas i sjette

klassen, hvarför skulle man der indraga denna klass? Bibehålles den 7 klassen öfverallt, så inrotar sig hos lärjungarne — äfven hos dem som bestämt sig för praktiska värf — den föreställningen, att de måste genomgå läroverket till slut, hvarigenom de komma att söka en vetenskaplig underbyggnad, hvars påbyggnad aldrig kommer, men deremot förspilla en dyrbar tid, som bort användas till praktisk verksamhet. En lärjunge, som sålunda genomgått alla klasserna, känner sig ofta otillfredsstäld, när han finner, att han ingen fördel eger af hvad han inhemtat i den 7 klassen, mot hvad han kunnat hafva af den tid, som der åtgått i fall han genast, efter genomgåendet af den 6 klassen, begifvit sig in på den praktiska bana, som var åt honom anvisad. Detta beror väsentligen derpå, att de båda linierna hittills varit så nära sammanjutna med hvarandra, hvarigenom den föreställning, som är naturlig och lämplig för den klassiska linien, nemligen att lärjungen bör fullständigt genomgå läroverket, äfven blifvit tillämpad på den reala, som har en alldeles motsatt karakter.

Den reala undervisningen, mångartad till sin natur, har länge kämpat med en viss oklarhet i afseende på sitt mål; men ju mer den utvecklats sig, desto tydligare visar det sig, att den i själfva verket bär inom sig en dubbel uppgift och därför visar på ett dubbelt mål. Det ena att förbereda till det grundligare, verkligt vetenskapliga studiet af matematik och naturvetenskap, som har sin krona i den Tekniska högskolan. Det andra att tjena dem, som vilja gå ut i det praktiska lifvet. Men dessa två olika slag af ynglingar behöfva olika mått af undervisning. De först nämnde behöfva genomgå den 7 klassen, medan de senare kunna nöja sig med mindre, utan att dock kunna vara belåtna med den undervisning, som meddelas i den 5 klassen. Det praktiska lifvet är för de senare, som utgöra flertalet, deras rätta fält. Detta fält erbjuder icke allenast fullt utrymme för deras intellektuella verksamhet, utan äfven tillfälle till gagnelig och inkomstbringande medborgerlig verksamhet. Det stora flertalet af dessa behöfver icke tillbringa så lång tid i läroverken, som är af nöden för att genomgå äfven den 7 klassen, och de hafva icke heller råd att använda så lång tid, som erfordras för att inhemta dess kurser.

Jag anhåller nu att få i det enskilda visa, hvori skilnaden består; hvad de behöfva, och hvad de icke behöfva; hvad de få, och hvad de icke få.

Den 6 klassens kurs skiljer sig från den femtes först derigenom, att en lärjunge, som genomgått den 6 klassen, får i *matematik* inhemta proportionsläran, som är symmerligen vigtig för all matematisk kunskap och dess tillämpning på geometrien. Han får vidare lära sig två grader algebra i stället för blott den första. Vidare får han i *fysik*, denna kunskapsgren, som numera för hvarje bildad man är ett oundgängligt behof, inhemta läran icke blott om ljuset och ljudet, utan äfven om magnetism och elektricitet. Om allt detta lemnas ingen undervisning i 5 klassen. Hvad vidare de *moderna språken* angår, så har en yngling efter genomgående af 5 klassen läst franska *ett enda år*. På den tiden har han lärt sig något af grammatikan, men reda sig med att förstå språket kan han icke. För lösningen af detta problem fordras längre tid. Om han deremot genomgår den 6 klassen, får

*Indragning af
realklasser vid
ötskilliga högre
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

Indragning af
 realklasser vid
 åtskilliga högre
 elementar-
 läroverk.
 (Forts.)

han läsa franska i *tre år*, och på den tiden bör han kunna inhemta så mycket, att han kan förstå språket och deraf hafva nytta. Engelska har han läst i 2 år, då han genomgått 5 klassen; men har han läst detta språk i fyra år, som vinnes genom 6 klassens kurs, så har han förvärfvat en mycket vidsträcktare kännedom om språket och dess litteratur. Fäderneslandets *historia* och den nyare tidens kan han genomgå i en utförligare framställning. Han kan ock hinna inhemta *kemiens* grunder. Detta utgör, som hvar och en finner, en krets af läroämnen, som alla äro nödvändiga för dem, som vilja egna sig åt praktiska värf, och hvilka kunskaper en yngling vid sitt 16 eller 17 år bör hafva inhemtat.

Sådana äro skälen, hvarför jag tror, att dessa 6-klassiga läroverk skulle blifva särdeles nyttiga och fullt gagnande för de orter som komme att ega desamma.

Deremot anser jag den 7 klassen vara erforderlig och gagnande för dem, som egna sig åt ingenjörens, maskinkonstruktörens, väg- och vattenbyggarens eller den vetenskaplige uppfinnarens uppgifter, ty i nämnda klass erhålles undervisning i den högre matematiken, analytisk geometri och mekanik. Men denna högre matematiska undervisning är icke oundgängeligen behöflig för dem, som i allmänhet vilja öfvergå till en praktisk verksamhet, och hvilka med en besparing af två år kunna erhålla just den bildning, de behöfva. Att så är, har ock de senare årens erfarenhet visat, ty då 6 klassen på de flesta ställen vunnit i tillökning och haft ett stort antal lärjungar, har den 7 klassen deremot fortfarande varit endast svagt besökt, och icke något tecken är, att der kommer att blifva ett större antal lärjungar. Detta synes mig — då jag icke kan finna att alla läroverk måste tillskäras efter samma mönster — tala för, att de 6-klassiga läroverken skola sprida klarhet och välsignelse bland dem, som vilja ingå i det praktiska lifvets många värf. Sådana läroverk äro i andra länder mycket besökta, dels derför att det fordras mindre tid för att genomgå desamma och dels derför att man anser de kunskaper, som der meddelas, väl lämpade för en mera utvecklade industri. Äfven i vårt land skulle de verka fruktbarande och gagneligt i den rigtning, för hvilken de vore afsedda. Det är med fäst afseende på de behof, som verkligen visat sig, och med bestämd afsigt att icke gå längre, än oundgängeligen nödigt är, som detta förslag till en reduktion blifvit uppgjort.

En del af de i fråga varande läroverkens målsmän hafva yrkat, att i afseende på de skolor, de representera, någon indragning icke skulle ske. Det är, så vidt jag kunnat erfaras, hufvudsakligen Halmstads, Hernösands samt Nyköpings läroverk.

Jag ber i anledning deraf få nämna, att denna Kammare redan förut, nemligen år 1874, beslutit indragning af den högsta realklassen vid just dessa läroverk. Då nu i Halmstad under fem år efter hvarandra ingen enda lärjunge funnits i någon afdelning af 7 klassen, hemställer jag, om det kan vara skäl att bibehålla densamma, i synnerhet som en sådan indragning icke ovilkorligen måste blifva definitiv, utan kan för undervisningen åter upptagas, om det visar sig att sådana förhållanden inträddt, som representanterne från dessa orter velat vänta. En värd ledamot har yttrat, att det icke vore något att trygga sig till

ett sådant löfte. För min del tror jag, att icke något säkrare löfte *Indragning af* kan gifvas, än det af Konung och Riksdag. Jag upprepar, att, om det *realklasser vid* förhållande skulle inträffa, att flere lärjungar vilja inträda i den *7 åtskilliga högre* klassen, densamma kan tagas upp igen; men antager man icke detta *elementar-* förslag, har man ju icke möjligheten att för en enda termin inställa *läroverk.* undervisningen, äfven om läroverkets öfre klasser stått tomma under flera år. Det skulle då kunna hända flerstädes, hvad som för 2 år sedan skedde i Wexjö, dit en lärjunge ankom från annan ort och begärde inträde i 6 klassen, sedan denna så väl som den sjunde varit utan lärjungar en längre tid. Man förestälde visserligen lärjungens målsman, att detta hans påstående skulle gifva anledning till mycket arbete, men han frånträdde icke sin önskan. Ynglingen gick sedermera två år i skolan och sysselsatte ensam ett antal lärare, hvarefter han försvann. Sådana förhållanden medföra allt för öfverflödiga kostnader för staten.

Hvad särskildt beträffar Hernösand, med ett fullständigt realläroverk så nära som i Sundsvall, synes det mig, att dessa båda städer skulle kunna hvar för sig representera hvad som vore önskligt, nemligen fullständig undervisning, den ena på den klassiska linien och den andra på den reala.

Äfven har yttrats, att lärjungarnes antal i 4 realklassen af Strengnäs skola år 1875 stigit till ett högre antal än under föregående år. Detta är visserligen sant, men år 1876 föll antalet åter ned under hvad det varit de fyra föregående åren, hvilket visar att stigan det blott berott på en tillfällighet, och en tillfällig ökning i den 4 klassen kan väl icke gifva anledning till bibehållande af den sjunde.

Under sådana förhållanden, som de nämnda, och då jag tror, att den föreslagna förändringen, vidtagen med varsam hand, skall medföra ett godt resultat samt att de 6-klassiga läroverken skola visa sig fruktbarande, hoppas jag, att Kammaren skall finna fullgiltiga skäl vara för handen att bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Wennerberg: Likasom jag redan på förhand mycket väl kände hvad Herr Departementschefen i denna fråga ämnade att säga, har han sig äfven helt visst bekant hvad jag nu kan komma att yttra. Vi hafva nemligen många gånger tillföre och i denna Kammare talat om samma sak, och jag har ingenting nytt att framställa, utan ber endast att få upprepa åtskilligt, som förut blifvit af mig uttaladt.

Hvad departementschefen i sitt anförande ifrigast framhållit är vigten och betydelsen af realliniens 6 klass. Sådant betydelse må finnas. Den finnes likadan i flera klasser; *men* Kammaren täcktes påminna sig, det Riksdagen aldrig godkänt en tvåklassig realöfverbyggnad. Då Kongl. Maj:t för några år sedan propo-nerade treklassig realöfverbyggnad, gillades denna anordning väl icke af Stats-Utskottet, som i dess ställe föreslog en tvåklassig och en fyrclassig öfverbyggnad. Kongl. Maj:ts förslag vann sedan bifall i den ena Kammaren, men icke i den andra. Det var en fråga, om hvilken man icke kunde förena sig, den förblef oafgjord och Riksdagen har således väl icke gifvit sitt bifall till den treklassiga öfverbyggnaden, men icke heller till en tvåklassig.

Det är onekligen sant, att med en tvåklassig realöfverbyggnad många

Indragning af
realklasser vid
åtskilliga högre
elementar-
läroverk.
(Forts.)

af de ynglingar, som besöka skolorna, kunna erhålla en temligen tillfredsställande undervisning. Men deraf torde dock icke framgå, att en sådan öfverbyggnad bör inrättas vid vissa läroverk och vid andra icke; ty anser jag skäl finnas att å den ena orten tillgodose behofvet af längre realundervisning, torde samma skäl äfven tala för detta behofs tillgodo-seende på en annan ort.

Jag ber att i förbigående något få fästa mig vid hvad departementschefen yttrade om den *ende* lärjungen, som fans på reallinien för en tid sedan vid Wexjö läroverk. Det säger sig sjelf, att i en skola, der den klassiska linien nästan uteslutande besökes, lärarne sjelfva för denna linie hafva ett öfvervägande intresse, och det är en omöjlighet för staten att för *en enda* lärjunge anordna realundervisningen så, att densamma blir nöjaktig. Han vållar sålunda besvär för hela lärarepersonalen, utan att det oaktadt erhålla fullgod undervisning. Under sådana förhållanden finner han sig slutligen rent af tvungen att lemna läroverket. Så har skett vid mer än ett läroverk, och detta, emedan det icke finnes verkliga reallärare, hvilka, sjelfve lifligt intresserade för de ämnen, som kallas de reala, också söka att uppehålla lärjungens mod och håg för dessas studium.

Då det för närvarande är alldeles omöjligt att vid hvarje läroverk anställa tillräckligt antal lärare, som kunna meddela nöjaktig undervisning å den reala linien, och detta af det dubbla skälet, att staten icke vill slösa med sina medel och att tillräckligt många dagliga lärare icke äfven finnas, torde det vara i sin ordning att se till, om, hvar och huru nödiga indragningar må kunna verkställas. Deri är jag fullkomligt öfverens med departementschefen, att sådana indragningar vid åtskilliga läroverk utan olägenhet *kunna* ske. Jag önskar blott, att dessa indragningar ske så, att undervisningen i de fyra sista årsklasserna då bliver uteslutande klassisk; ty om man slår in på den nu föreslagna banan, faller man inom kort helt och hållet tillbaka i det gamla, af Riksdag och departementschefen sjelf — jag vågar säga det — ogillade sättet att bedrifva realundervisningen.

Då nu onekligen är kommen en tidpunkt, under hvilken behofvet af realbildning allt mer och mer gör sig gällande, torde icke vara fara att vänta någon tid med den föreslagna indragningen af realklasser, helst denna utan tillräckliga skäl beröfvar somliga läroverk hel, andra half realöfverbyggnad, och, innan indragning företages, närmare undersöka, vid hvilka läroverk den bör och vid hvilka den icke bör ega rum; ty vi kunna nu ej med någon säkerhet afgöra, i hvad mån redan under de närmaste åren realisternes antal kommer att ökas vid det ena eller andra läroverket.

Departementschefen har — jag erkänner det — på ett för mig fullkomligt nöjaktigt sätt visat gagnet af den 6 klassens verksamhet. Man kan ju omöjligen neka, att en yngling, som, i stället för att sluta sina studier i 5 klassen, begagnar sig af den tvååriga undervisning, som meddelas i den sjetta, skall vinna högre insigter ej blott — såsom det nämndes — i det franska språket och inom det fysiska området i läran om ljudet, ljuset o. s. v., utan äfven i *alla* ämnen, som till denna klass höra; men jag påstår med alldeles samma befoegenhet, att, om han fortsatte vid läroverket ännu ett år till, hans kunskaper än ytterligare

skulle ökas. Han skulle derigenom blifva bättre beredd icke allenast för öfvergång till det teknologiska institutet, utan äfven för hvilket som helst praktiska lif, han ville välja; och då vi icke känna till en bestämd afslutning med den 6 klassen — och en sådan skulle svårigen utan men låta sig anordnas — är det, enligt mitt förmenande, nog vågadt att blott och bart på grund af det obestämda tillskott i kunskaper, som under en tvåårig undervisning kan erhållas, antaga, att läroverkets kurser derefter böra ordnas. Precist detsamma som blifvit sagdt till förmån för den tvååriga realöfverbyggnaden skulle dessutom kunna sägas om en ettårig. Långt mera praktiskt är då att hafva så ordnad, att läroverket en gång för alla har *sin* uppgift gifven och, om denna icke alltid skulle passa för en eller annan ynglings enskilda intresse, låta blifva hans ensak att bestämma, huru länge han borde stanna vid läroverket; ty man måste fasthålla, att det omöjligen kan vara statens skyldighet att tillgodose de enskilda intressena.

Då jag anser, att för den högre realbildningen och de praktiska yrkena endast fullständiga läroverk äro fullt nyttiga och sådana, som af staten böra tagas om hand — och det är väsentligen på grund af denna min åsigt, jag nu uppträdt mot Stats-Utskottet — kan jag icke lemna mitt bifall till det nu föreliggande förslaget. Hade det varit fråga om indragning af reallinien vid alla de i Kongl. propositionen uppräknade läroverken eller till och med vid ännu flera, skulle jag icke två gånger hafva besvärat Kammaren med att afhöra min mening, utan helt enkelt dertill yrkat bifall; ty man hade då, efter min åsigt, slagit in på en riktig bana, och man hade snart nog lärt sig inse att öfver våra 5-klassiga läroverk, som tillåta inträde både på den klassiska och den reala linien, endast bör finnas ett nödigt antal fullständiga läroverk med antingen uteslutande klassisk eller uteslutande real öfverbyggnad.

Till följd af den nu rådande sammanblandningen af dessa båda linier har det för Kongl. Majt och Riksdagen blifvit nästan en omöjlighet att tillfredsställa alla de växande fordringar, som under senare tider mer än tillbörligt sökt göra sig gällande. Jag inser till fullo svårigheten att efterkomma Riksdagens fordran på indragning af vare sig den klassiska eller den reala bildningslinien vid läroverken, då hvarje gång något sådant ifrågakommer det mötes af det häftigaste motstånd från de enskilda intressena, hvilkas befogenhet jag ingalunda vill underkänna, då jag anser hvar och en ega rätt att såsom medlem af *sitt* samhälle försvara hvad han anser vara för detta samhälle fördelaktigt. Mer att gifva ytterligare anledning för dessa intressen att framkomma, anser jag oklokt; och detta sker, om Riksdagen lemnar sitt bifall till det framlagda förslaget, som otvifvelaktigt är egnadt att framkalla ansökningar från alla håll om fullständiga realläroverk. Om nemligen vid ett läroverk, som erhållit endast *en* real öfverklass, denna något är befinnas besökt af 5 eller 6 lärjungar, ser man genast efter om icke antalet lärjungar i 6 realklassen vid något läroverk med fullständig real öfverbyggnad är mindre, och befinnas detta vara förhållandet, framkommer man genast med begäran om utvidgning. Den bifalles helt visst, helst ansökningen vinner understöd af alla dem, som sedan i sin tur önska bifall till en liknande begäran; och inom kort har man på nytt lika många fullständiga reala läroverk som klassiska. Häremot

Indragning af realklasser vid åtskilliga högre elementarläroverk.
(Forts.)

har jag, såsom jag redan för några år sedan hade äran för denna Kammare uttala, icke något att invända, om man blott anställer tillräckligt antal skickliga lärare vid dessa läroverk. Men kan man icke förse alla dessa reala linier med tillräckliga och goda lärarekrafter — och jag tviflar derpå — bör man tillse, att några få, men med fullständig utrustning försedda läroverk finnas.

Slutligen ber jag att få för Kammaren uppläsa och yttra mig öfver några punkter af Stats-Utskottets förevarande utlåtande. Jag hade ämnat göra det redan då jag förra gången hade ordet, men underlät det, emedan jag då ville hålla mig till det väsentligaste. Man läser på utlåtandets 30:de sida följande, som torde visa, huru svårt det varit för Stats-Utskottet att med bestämda och tydliga skäl understödja den Kongl. propositionen. Det heter der: "Giltiga skäl syntes nemligen gifva anledning dertill, att en skilnad gjordes emellan indragningen af den sjette klassen och af den sjunde, samt att den först nämnda endast måtte borttagas vid ett mindre antal läroverk, vid hvilka lärjungarne å den reala liniens båda öfverklasser under de sist förflutna åren varit mycket få, och der man hade anledning till det antagande, att någon väsentlig utveckling af denna linie icke i den närmaste framtiden vore att förvänta." Men de "giltiga skälen" äro icke anförda. De giltigaste hafva i dag blifvit antydda af Herr Departementschefen, men dessa har Utskottet icke varit i tillfälle att åberopa. Utskottet säger äfven i nu upplästa punkt "*der man hade anledning till det antagandet*" etc. Ja! en sådan *anledning* till ett antagande, kan ju lätt sträcka sig till hvilket af våra läroverk som helst? Det heter vidare i utlåtandet: "Så väl om denna framträdande behof af undervisning skulle visa sig, ingenting hindrade att om återupprättandet af dessa indragna klasser väcka förslag." Jag medgifver detta gerna, att väcka förslag är ingen konst; men har man lika lätt att få hvad man begär? Slutligen säger Utskottet: "och enär densamma" — indragningen — "blott skulle vara tillfällig" etc. Hvad vill det säga? Det är en sådan genomgående osäkerhet i hela motiveringen, att det icke torde skada, om man vändade med denna omorganisation till dess man hade de åberopade "*giltiga skälen*" på papperet, till dess man finge den der "*anledningen*", hvarom Utskottet talat, fullt gifven och till dess vederbörande kommuner för små läroverks framtid erhöle någon större säkerhet än den, som ligger i det *en passant* gifna och mycket innehållstomma löftet, att man, om behöfvat af de indragna klasserna skulle framträda, kunde om deras återupprättande "*väcka förslag*". Då jag anser väl behöfligt, att, innan denna fråga bestämdt afgöres, Kongl. Majt lemnas tillfälle att inhemta nödiga och nyttiga upplysningar, måste jag vidhålla mitt yrkande om afslag å Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Carlson: Deri har den föregående talaren otvifvelaktigt rätt, att det icke är första gången han och jag samtala i dessa ämnen. Vi hafva arbetat tillsammans länge nog för att hafva klart för oss både grundsatserna och deras tillämpning. Men deremot kan jag icke gifva honom rätt deri, att det skulle vara bättre att nu vidtaga en ren indragning af dessa realklasser än att lemna öppen en möjlighet att

återupplifva dem. Skulle behovet deraf visa sig, synes det mig tvärtom böra vara en fördel så väl för det hela som för de särskilda orterna att hafva denna möjlighet kvar. Att åter, der detta behof nu icke förefinnes och der det under en lång följd af år visat sig icke vara tillstädes, ändock låta kvarstå detta anspråk på en undervisning, som fordrar en mängd bildade lärare, anser jag icke riktigt.

Hvad angår samme talares yttrande om att Riksdagen aldrig godkändt den tvååriga realöfverbyggnaden, är detta visserligen sant; men härom är icke nu fråga, utan om att till 6 klasser inskränka de läroverk, der det visat sig, att behovet af en sjunde klass icke förefinnes. Det är äfven fråga om att icke tillskåra alla läroverk efter en snitt; och att anse, det alla läroverk, som hafva mer än fem klasser, böra göras fullständiga, är en åsigt, som medför besynerliga följder, öfverflödiga kostnader och en oriktig uppfattning hos de lärjungar, som bereda sig för det praktiska lifvet.

Icke heller kan jag instämma med talaren deri, att en afrundning af undervisningen i och med den sjette klassen icke låter sig utföras. Vore vi på tu man hand, vore jag villig att visa det förslag som uppgjorts till en sådan afrundning, med fästadt afseende derpå att i matematik, fysik och moderna språk lärjungen skulle erhålla just de kunskaper, som af en industriidkare behöfva kännas. Det är icke blott en kvantitativ skilnad, utan en verklig afsnittning, en afrundning, som med stor fördel både för det hela och för de enskilde bör kunna tillämpas; jag önskar, att rätt många insåge detta och sålunda vid tidigare ålder lemnade läroverken för att inträda i det praktiska lifvet.

Den treåriga realöfverbyggnaden, vid hvilken några velat fasthålla, skulle gifva åt en del ynglingar för mycket och åt andra åter för litet. För mycket åt dem, som vilja i tid egna sig åt praktisk och industriell verksamhet, och för litet åt dem, som ämna ingå i den tekniska högskolan och bereda sig för en vetenskaplig verksamhet i industriens tjänst.

Här är nu — jag upprepar det än en gång — icke fråga om annat än att, så länge behof af högre realklasser i åtskilliga läroverk icke förefinnes, inställa undervisningen i dessa klasser. Den förändringen, att lärjungarnes antal på realsidan under senare tider tilltagit — ett förhållande, på hvilket jag varit den förste att fästa uppmärksamheten — innebär icke något hinder för en så beskaffad åtgärd. Den skulle innebära hinder för vidtagande af en fullständig omorganisation för alla tider gifven, men icke bör den kunna det för ett beslut, som endast afser att låta undervisningen hvila på de punkter, der den icke behöfves. Att låta läroverken tills vidare bibehålla alla dessa öfverflödiga lärare, dessa klasser, som år efter år stå tomma, tror jag icke vara godt, hvar emot jag anser det nu framlagda förslaget besitta egenskapen att bana väg för en bättre organisation, så att genom bifall till det samma ett framsteg vore gjordt, som skulle visa sig fruktbarande för bildningen i landet. För den skull anhåller jag om Kammararens benägna bifall till den Kongl. propositionen.

Herr Asplund: Det är med ytterlig tveksamhet, jag i denna fråga begärt ordet, ty dels besitter jag icke de fackkunskaper, som fordras för ett rätt bedömande af densamma, och dels skulle man kunna

*Indragning af
realklasser vid
åtskilliga högre
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

beskylla mig för att hafva låtit ett specialintresse föranleda mig der-
Indragning af till. Jag har dock till sist beslutit mig att anhålla om Kammarens
realklasser vid benägna öfverseende med att äfven jag yttrar några ord.
åtskilliga högre
elementar-
läroverk.

(Forts.)

Det är icke tvifvel underkastadt, att den reala bildningen för vårt land är af yttersta vikt. Icke heller torde det kunna nekas, att den klassiska bildningen hos oss fått ett visst öfvertag, kanske mycket derför att fordringarne på sådan bildning varit för mycket utsträckta och väl äfven till följd af att våra läroverk varit så organiserade, att de uppmuntrat till beträdande af den klassiska bildningslinien. Om man, såsom jag, på grund af liflig öfvertygelse om det rigtiga, vill söka undanrödja de fördomar mot den reala bildningsliniens anlåtande, som hittills gjort sig gällande, och göra densamma mera besökt än den tillförene varit, synes mig, att man först bör till sig framställa frågan, huru man skall kunna locka den yngre generationen in på den reala linien, och sedan, huru man på bästa sätt skall kunna tillgodose den reala bildningslinien, organisera undervisningen derstädes så, att den reala bildningen blifver den bästa möjliga. Nu kan icke nekas, att, genom att vid flera läroverk bortskära möjligheten att derstädes erhålla fullständig real utbildning, man, långt från att locka in på den reala linien, tvärtom nödvändigtvis derifrån afskräcker dem, som eljest kunna hafva känt sig hugade att ingå på denna linie. Följaktligen synes mig som om man genom att bifalla det nu föreliggande förslaget skulle motverka just det, som i första rummet bör eftersträfvast, nemligen att väcka ett lifligare intresse för den reala bildningen.

Då, efter hvad här förut blifvit påpekadt, antalet realister i de lägre klasserna under senare åren icke oväsentligt ökats, och detta må hända just till följd af den förändring i läroverkens organisation, som nyligen skett, torde det vara klokast att afvakta ännu någon tid för att se, huru vida icke intresset för realbildningen kommer att ökas, och följaktligen ett behof att bibehålla de öfverklasser, som nu äro ifrågasatta att borttagas, kommer att uppstå. Derför är jag icke böjd att instämna i Kongl. Maj:ts förslag, som nu blifvit af Stats-Utskottet tillstyrkt, utan yrkar afslag å detsamma.

Herr Statsrådet Carlson: Jag beder endast få upplysa, att lärarekollegiet vid det läroverk, för hvilket den näst föregående årade talaren är inspektor, har röstat icke blott för 7 klassens, utan till och med för den 6 klassens indragning å reallinien. Kongl. Maj:t har icke ansett sig böra gå så långt som kollegiet, utan föreslagit att blott den 7 klassen, i hvilken under de sist förflutna fem åren icke funnits en enda lärjunge, skulle indragas.

Herr Asplund: Äfven jag ber att få meddela den upplysningen, att det lärarekollegiets i Östersund tillstyrkande, Herr Departementschefen äberopat, fattats med endast en rösts öfvervigt. Minoriteten röstade nemligen icke för borttagande af ifrågavarande klasser på realsidan, utan för borttagande af motsvarande på den klassiska linien.

Den omständigheten, att under de båda sista åren icke funnits någon lärjunge i högsta realklassen, bevisar ingalunda, att förhållandet icke kan ändras, utan torde det blifva tvärtom, då man tydligen sett,

att lärjungarnes antal uti de lägre klasserna på reallinien på senaste tiden varit i starkt stigande. Intresset för den reala bildningen kommer säkerligen att allt mer ökas, sedan man äfven i Jemtland erhållit jernvägsförbindelser, och de industriella anläggningar kommit till stånd, som der redan påbörjats. Det vore, i min tanke, därför illa gjordt att stäffa detta gryende intresse på en ort, der, efter hvad jag kan försäkra, befolkningen eger stora anlag i denna rigtning.

*Indragning af
realklasser vid
ätskilliga högre
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels afslag derå, framställdes propositioner på dessa yrkanden samt besvarades med många ja och nej i blandning; hvaruppå, och efter det proposition på bifall till momentet förnyats samt på enahanda sätt besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller mom. a i 15:de punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 21, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås momentet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 53.

Nej — 42.

Mom. b.

Herr Wennerberg: Jag skulle helst i denna punkt velat understödja den Kongl. propositionen i dess helhet, väl vetande att de af Kongl. Maj:t begärda nya lektorsbefattningarne äro väl behöfliga, men som Utskottet grundat sitt afslag väsentligen derpå, att lärare kunna från ett läroverk till ett annat lätt förflyttas, och för denna sin mening hemtat stöd deraf, att något dylikt förekommer i departementschefens anförande till statsrådsprotokollet, anser jag mig förhindrad understödja Kongl. Maj:ts proposition, i hvad den rör Göteborg, Jönköping, Karlstad och Lund. Deremot får jag på det allvarligaste yrka, att Kam-maren, med afslag å Stats-Utskottets hemställan i afseende å Vestervik, ville lemna 2,500 kronor för anställande af en lektor vid der varande läroverk.

*Nya lektors-
befattningar
vid ätskilliga
läroverk.*

Här är nu ett tillfälle att visa *sant* intresse för realundervisningen. Läroverket i Vestervik har genom omständigheterna kommit att blifva det enda fullständiga reala läroverk, som finnes i landet. Då de öfriga här nämnda läroverken med både klassiska och reala linier hvar-

*Nya lektors-
befattningar
vid åtskilliga
läroverk.*

(Forts.)

dera hafva, utom rektor, sju lektorer och dessutom ett stort antal adjunkter, eger Vesterviks, sedan flera år tillbaka Sveriges enda fullständiga reala läroverk, förutom rektor, blott två lektorer och ett fåtal adjunkter. Det är omöjligt att med en sådan lärarestyrka bestrida undervisningen på tillbörligt sätt, och Kongl. Maj:t har med fullt skäl ansett en ändring härutinnan böra vidtagas. I statsrådsprotokollet är också en bestämd skilnad mellan Vesterviks och de öfriga läroverken gjord; det heter nemligen på sidan 48: "Ensamt bland rikets läroverk har Vestervik ett så ringa antal lektorer som endast två. Detta antal är uppenbarligen allt för litet. Nämnda läroverk är ock för närvarande det enda, som är fullständigt på reallinien allena, och förstärkningen af en ny lektor synes, på det att undervisningen må kunna vinna ytterligare utveckling, väl behöflig."

Detta är något som hvar och en, som har ringaste kännedom om behöfvat, måste erkänna vara fullt sant, och här kunna icke användas de skäl, som af Stats-Utskottet, i någon mån riktigt, blifvit använda beträffande de öfriga läroverken, ty, om det är högst ovanligt, att en adjunkt förflyttas genom vederbörlig befallning från ett läroverk till ett annat, så är det exempellöst, att en lektor sålunda blifvit förflyttad. Här erfordras dessutom icke en vanlig underlärare, utan en med högre insigter i reala vetenskaperna.

På grund af hvad jag nu anført, anhåller jag att Kammaren ville lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts framställning i så måtto, att 2,500 kronor måtte anslås till en ny lektorslön vid läroverket i Vestervik.

Herr Hederstierna: Det förhåller sig alldeles så, som den siste ärade talaren uppgifvit, att nemligen Utskottet erkänt behöfvat af ökade lärarekrafter vid de här ifrågasatta läroverken, men tillika ansett detta behof kunna fyllas genom en förflyttning af lärare från andra läroverk, och detta så mycket hellre, som Utskottet med anledning af Kongl. Maj:ts framställning tillstyrkt en indragning af realklasser vid flera andra läroverk. Jag gifver den ärade talaren rätt jembväl deri, att läroverket i Vestervik har i förevarande afseende en alldeles särskild ställning. Det är ett fullständigt realläroverk, men har så få ordinarie lärare, att det sannolikt icke kan fullgöra sin skyldighet. Af det utaf den ärade talaren åberopade statsrådsprotokoll framgår, att der endast finnas två lektorer, och att det är väl behöfligt att öka detta antal med ännu en. Jag skall därför för min del icke motsätta mig den förändring i Utskottets förslag, som af den föregående talaren blifvit begärd.

Herr Statsrådet Carlson: Äfven jag anhåller att få förena mig i det nyss framställda yrkandet. Jag torde icke behöfva säga, att jag yrkar framgång för Kongl. Maj:ts proposition i dess helhet, men jag inser mer än väl, att, då Stats-Utskottet varit enhälligt i denna punkt, förhoppningarna icke äro stora. Jag ber endast få anföra, att om man fullständigt läser statsrådsprotokollet i allt hvad som rör denna afdelning, skall det visa sig, att anställandet af dessa fem lektorer har blifvit begärdt oberoende af den allmänna anordningen af elementarläroverken och således äfven oberoende af det antal lärare, som kan förflyttas från de läroverk, der undervisningen i någon klass upphört. Det

har blifvit begärdt för läroverket i Göteborg, därför att detta bland Sveriges alla elementarläroverk har det största lärjungeantalet; för läroverken i Jönköping och Karlstad därför att dessa likaledes höra till de mest besökta i riket, hvarjemte det förra är af alla de på båda linierna fullständiga läroverken utom Stockholms det som hyser det största lärjungeantalet i realliniens öfverklasser, och det senare, som i samma hänseende kommer näst derefter, dessutom är synnerligen vanlottadt i afseende på lärareantal; och slutligen för Lund, emedan detta, om man afser båda liniernas öfverklasser, har det största lärjungeantal bland alla. Läroverket i Vestervik deremot är, såsom den förste talaren nämnde, alldeles ensamt i sitt slag och har stort behof af en förstärkning i lärarekrafterna på den reala linien. Af sådan anledning anhåller äfven jag om bifall till det nu framställda yrkandet.

Nya lektorsbefattningar vid åtskilliga läroverk.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att i afseende å det förevarande momentet, hvars godkännande i dess helhet ej blifvit yrkadt, hade framställts det yrkande, att Kammaren, med afslag å den del af momentet, som rörde frågan om inrättande af en ny lektorsbefattning vid det högre elementarläroverket i Vestervik, skulle i så mätto bifalla Kongl. Maj:ts förslag, att för berörda ändamål beviljades ett anslag å 2,500 kronor, men bifalla Utskottets hemställan i öfrigt; gjordes först proposition på bifall till momentet i dess helhet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på ofvan berörda yrkande, hvilken proposition med ja besvarades.

16:de 17:de och 18:de punkterna.

Biföllos.

19:de punkten.

Mom. a.

Grefve Mörner, Axel: Det finnes åtskilliga föremål, som vid första påsteendet tyckas böra vinna bifall och medföra åtskilliga fördelar, men som vid en närmare granskning visa, att så icke är förhållandet i landet. Jag tror, att det nu föredragna ärendet är ett sådant föremål. Här ifrågasättes nemligen att öka anslaget till folkskolelärareseminarierna för att der kunna bibringa undervisning äfven i slöjd. Att vilja förvandla folkskolelärare äfven till undervisare jemväl i slöjdekunnighet är ett förslag, som låter mycket bra, men som i verkligheten icke torde komma att medföra de dermed åsyftade fördelar, helst som denne lärare måste, för att kunna meddela undervisning i slöjd, sjelf förvärfva kunnighet och insigt i så många olikartade ämnen, som ligga inom slöjdens område, att hans egen insigt måste blifva ofullständig och i följd deraf den af honom meddelade undervisning komma att lida af samma fel. Vid sådant förhållande kan jag för min del icke anse det vara skäl att bifalla förevarande förslag, sådant det här blifvit framställt.

Folkskolelärareseminariernas utvidgning och införande af undervisning i slöjd vid dessa läroanstalter.

Folkskole-
läraresemina-
riernas utvidg-
ning och in-
förande af
undervisning
slöjd vid dessa
läroanstalter.

(Forts.)

Men, jemte förslaget att i dessa läroverk införa undervisning i slöjd, har här äfven blifvit framställt ett förslag att förlänga tiden för lärjungarnes undervisning vid folkskolelärareseminarierna. Det torde vara en möjlighet, att detta kan vara ur andra synpunkter behöfligt, ehuru denna fråga, så vidt jag vet, icke blifvit särskildt pröfvad eller öfvervägd inom Utskottet. Jag tror derfor att det vore nyttigt, om den nu föredragna punkten finge underkastas en närmare granskning af Utskottet, i syfte att taga i öfvervägande, huru vida icke en förlängning af lärokursen vid ifrågasvarande seminarium må ur en eller annan synpunkt vara behöflig; och får jag af sådan anledning anhålla om återremiss.

Herr Wallenius: Då för närvarande barnen i så späd ålder tagas från föräldrarna och sättas in i småskolor, och den tid är förbi, då barnet på modrens knä fick den första undervisningen att läsa; har bandet mellan barn och föräldrar slappats samt den undervisning i husslöjd, som förut bibringats barnen i hemmet, till stor del försvunnit. Detta manar oss att på andra håll tillgodogöra detta förhållande, som i min tanke är högst viktigt, ty för hvar och en människa i detta lifvet finnes ett öfverskott af tid, och detta öfverskott bör på något sätt tillgodogöras. Jag tror icke, att här finnes någon, som icke erfarit, huru svårt det är att få folk, som äro skickliga i slöjd, och detta förhållande manar oss att uppmuntra slöjden. För att kunna göra detta fordras likväl att hafva skickliga lärare, och att kunskap i denna sak må bibringats dem, som skola undervisa. På många ställen och på olika sätt hafva försök blifvit gjorda att fylla denna brist i uppfostran; på en del ställen hafva de lyckats, på andra åter icke. Jag tror, att det nu ifrågasatta sättet, att genom inrättande i skolorna af någon slags slöjd fylla denna brist, är ett mycket godt sätt, hvarföre jag och anhåller om bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr von Koch: Jag har med stor tacksamhet helsat det föreliggande förslaget, hvilket, enligt min tanke, är ett bland de mest nyttiga af dem, som i afseende på folkundervisningen på senare tider framkommit. Jag har sett exempel på, huru det ganska väl går an för folkskolelärare att tillika vara undervisare i slöjd, helst som det icke, för så vidt jag sett af statsrådsprotokollet och öfriga handlingar i frågan, är meningen att de skola blifva mångslöjdare. Men det som jag, i likhet med departementschefen, lägger vikt på, är att de skola blifva duglige att undervisa i snickeri och linearteckning. Att de nu, genom att stanna något längre vid seminariet än förut, få tillfälle att utbilda sig i teckning och bibringats färdighet att handtera yxa och knif, tror jag skola lända till mycket godt, hvarför jag äfven tillstyrker bifall till betänkandet.

Grefve Mörner, Oscar: Det vore utan tvifvel mycket angenämare att helt enkelt förena sig med Utskottet och tillstyrka bifall till förevarande förslag; man ginge då in på något, som vore populärt och derfor utan vidare ansedt såsom gagneligt för folkskolorna. Det klingar väl detta förslag, och det vore, som sagdt, mycket angenämt att

biträda detsamma, men, då man, såsom jag, hyser åtskilliga betänkligheter deremot, eger man ej rätt att gira af för vinden, utan måste, utan afseende å utgången, underkasta sig obehaget att segla i motvind.

Förevarande förslag innebär i sig några moment, dem det må tillåtas mig att något närmare skärskåda. I första rummet innefattar det, att kursen vid seminarierna skulle ökas från tre till fyra år. Detta kan vara godt och väl, och jag har äfven hört omnämnas önskvärdheten häraf, men man torde dock böra besinna, att redan den treåriga kurs vi nu hafva medför stora kostnader för den, som vilja egna sig åt ifrågavarande bana, och att det torde blifva ganska benigt för dessa att underkasta sig de ökade utgifter, som skola föranledas af ytterligare ett års vistande vid seminarierna. Visserligen innebär förslaget jemväl en förhöjning i de redan befintliga stipendierna för dessa studerande, men staten kan icke åtaga sig att underhålla dem alla eller ens lemna medel till sådant belopp, att de kunna i någon nämnvärd mån bidraga till ett dylikt underhåll. Jag vågar fråga eder, mine Herrar, om icke mängden bland eder lemnat lån till unge män, som velat genomgå en kurs vid något af ifrågavarande seminarier; sådant förmodar jag åtminstone har ganska ofta inträffat. Man torde först och främst böra uppställa den frågan: behöfves verkligen detta tillskott af ett fjerde år, för att desse unge män skola kunna blifva duglige lärare? Hufvudsakliga ändamålet med deras vistande vid skolan måste väl anses vara, att de der må bibringas bokliga kunskaper jemte nödig insigt i skönskrifning. Men hvad hafva vi icke sedan lagt på dessa skollärare! De skola undervisa i bokliga konster ock skrifiing, vidare i trädgårdsodling, teckning, gymnastik och exercis och nu i äfven i slöjd. Det är icke så lätt att få persuner, som med duglighet kunna uträtta allt detta, och jag vågar hålla före, att detta bemödande att införa undervisning i slöjd är aldeles bortkastadt, ty flertalet har troligen icke anlag derför, och om de må hända äfven lära något själfva, blifva de dock dåliga undervisare, ty fusk lemnar ingen god lärdom. Dessutom vill man tvinga dem, såsom jag påpekat, att ännu ett år uppehålla sig vid seminariet och sålunda öka sin skuldsättning. De fleste kunna nemligen icke genomgå kursen, sådan den nu är, utan att få vidkännas skuldsättning och använda tillgångar, som de icke ega, hvarigenom de på framtiden draga en vaxel, som, till följd af sitt nedtryckande inflytande på deras verksamhet, kanske icke är så nyttig för dem att hafva. Huru vida denna förlängning af tiden för deras vistande vid seminarium kan medföra en nytta, motsvarande de deraf föränledda ökade kostnader, vill jag äfven lemna derhän.

För 20 år sedan talade man endast om trädgårdsodling. Nu åter är detta en öfvervunnen ståndpunkt; trädgårdarne äro numera försummade, och undervisningen i deras skötande så godt som ingen. Så kom påbud om gymnastiken, hvilken lär vara införd på några ställen, men icke i någon trakt, jag känner. Vidare fick man militärverket, som nu håller på att falla och, åtminstone af skollärare, anses såsom antiqveradt. Nu slutligen har man hittat på slöjden. Men är då detta slöjdväsende verkligen så nödvändigt? Här pågår inom våra hushållnings-sällskap ett sträfvannde att åstadkomma undervisning i slöjd; här finnas

Folkskole-
läraresemina-
riernas utvidg-
ning och in-
förande af
undervisning i
slöjd vid dessa
läroanstalter.
(Forts.)

Folkskolelärareseminariernas utvidgning och införande af undervisning i slöjd vid dessa läroanstalter.

slöjdskolor, och personer utskickas från hushållningssällskapen och landsingen i landet för att undervisa i slöjd. Jag vågar visserligen ej säga, att man härigenom gjort tillräckligt, men man har åtminstone kommit in på den rätta vägen, att taga hvar sak för sig, och icke, under antagande att de härtill äro duglige, satt dessa folkskolelärare att undervisa äfven i slöjd. Fastmera torde man hafva anledning att befara, det de genom en sådan anordning skola komma att försumma ett för ett annat, och den, som fuskar i mycket, duger sällan till något. Jag skall sedermera återkomma härtill i sammanhang med frågan rörande undervisning i slöjd vid folkskolorna.

(Forts.)

Hvad är det egentligen man i detta förslag begär? Jo, ökad anslag till seminarierna, att användas uteslutande till arfvode åt lärarne vid dessa samt stipendier för eleverne. Men äro seminariihusen så byggda, att der finnas lokaler för undervisning i slöjd? Seminariet i Linköping har ett vackert och äfven temligen rymligt hus, men jag betviflar, att der finnes någon plats lämplig till slöjdekammare. Trädgård finnes nog, men slöjden får lof att ske under tak. Hvarifrån skall kostnaden för handverktyg och materialier tagas? Derom har jag icke sett något, utan anslaget är afsedt endast för sjelfva undervisningen. Hvad blir väl följden deraf? Jo, att man ett annat år behöfver nya lokaler, och så jemka vi oss dit; ett annat år åter väckes fråga om virke för slöjden och många andra behof, som vi nu icke kunna drömma om, och någon gång torde väl hägen att depensera taga slut, helst då man icke kan bevisa att utgifterna lända till någon bestämd nytta.

Jag älskar att, om man vill en sak, man säger, hvarför man vill den, och hvisskar någon, att den kan blifva nyttig på ett annat sätt, hör jag icke på det örat. Någon anledning att återremittera betänkandet till Utskottet synes mig icke vara för handen. Frågan är ju hufvudsakligen den, huru vida man vill införa slöjd i seminarierna eller icke. Anser man då, att det icke är nyttigt att förlänga dessa seminaristers lärotid och derigenom åsamka dem ytterligare kostnader, lär man väl sväriligen kunna göra annat än afslå ifrågavarande hemställan, hvarom jag nu ock anhåller.

Grefve Lewenhaupt, Claes: Jag skulle kunna helt och hållet förena mig med den siste ärade talaren. Med den lilla erfarenhet jag har om slöjdskolor, tror jag, att det vore ett stort misstag, om man förenade slöjdskolorna med folkskolorna. Dessa båda slag af skolor anser jag böra vara fristående från hvarandra. Jag tror icke, att man skulle vinna något med att införa undervisning i slöjd vid seminarierna, för att folkskolelärarne sedermera skulle dermed praktisera på landet, ty de äro vanligen mera läskarlar än slöjdkarlar, och sedan de på den korta tid, de skulle tillbringa vid seminarierna, inbemtat kännedom om slöjd — hvilket icke är lätt, om man icke har särskild fallenhet — skulle de komma ut på landet, utan att kunna undervisa äfven i den enklaste slöjd. Vid slöjdskolorna skall det förekomma en mångfald i undervisningsväg, men vid seminarierna kan det icke undervisas i en sådan mångfald. Jag förenar mig därför med dem som yrkat afslag.

Herr Sundberg: För min del beklagar jag, att i den nu föredragna punkten två olika ämnen äro sammanbundna, oaktadt de, efter min uppfattning, äro af ganska skiljaktig beskaffenhet. Kongl. Maj:ts begärt, att seminariekursen må förlängas med ett år och följaktligen att seminarierna skola förses med anslag för att en sådan förlängning skall kunna ske. Detta är det ena ämnet. Ett annat är, att seminarierna på samma gång skola förses med lärare i slöjd. Den förstnämnda delen af Kongl. Maj:ts proposition skänker jag för min del med nöje mitt bifall. Jag har i flera år varit öfvertygad derom, att den nuvarande seminariekursen är i förhållande till de anspråk, man ställer på den utgående folkskoleläraren, för kort. Eleverne, när de tagas in i seminarierna, hafva icke den underbyggnad i kunskaperna, som de borde hafva för att kunna med fördel genomgå denna kurs på tre år. Man kan nu visserligen säga, att det ginge an att stegra fordringarne för inträde i seminarierna, men faktiskt och praktiskt har det visat sig, att det icke går för sig. Det fordras en tids slitning i mera än ett afseende, innan de kunna med fördel begagna sig af den undervisning, som i seminarierna meddelas. Nu skola de på dessa tre år inhemta ett vidlyftigt kunskapsmått för att blifva anstälde såsom folkskolelärare och tillika inhemta nödig öfning till att kunna meddela dessa kunskaper åt andra, nemligen de barn, som blifva dem anförtrodda. Det har visat sig, att detta går icke rätt väl för sig på tre år, utan att de äro något omogna när de gå ut, oaktadt elevernes så väl som lärarnes berömvärda ansträngningar att på förelagd tid få dem fullt färdiga. Jag vill således för min del gerna bifalla förslaget om att kursen förlänges och att medel dertill beviljas.

Deremot hyser jag stora betänkligheter i afseende på den andra delen af Kongl. Maj:ts förslag, eller att slöjdlärare skulle anställas vid seminarierna. Jag har icke af den Kongl. propositionen eller af statsrådsprotokollet kunnat få för mig rätt klart, hvilken slöjdfärdighet det är man egentligen äsyftat att bibringa de blifvande folkskolelärarne, och huru densamma under en seminariekurs skall kunna dem bibringas. Jag kan förstå så mycket, att man vill inlära dem i några så kallade allmänna slöjdgrenar, såsom träsnideri, korgflätning, borstbinderi, förfärdigande af enklare verktyg och i handlag att begagna dylika verktyg. Detta kan ju vara ganska nyttigt och godt, om det kan ske; men skall det ske, så har man ju den tanken i bakgrunden, att folkskoleläraren bör i folkskolan meddela undervisning i slöjd; och detta anser jag honom icke kunna hinna med utan att göra intrång på de vida viktigare och mera omfattande åligganden, han har såsom folkskolelärare.

Jag tror, att den, som vill nitälska för folkskoleundervisningens utveckling och för att slöjdfärdighet må bibringas barnen, skall icke gå den väg, som här är angifven, ty det är just den väg, på hvilken man lägger hinder för båda delarne. Antingen kommer folkskoleläraren att vara en skicklig folkskolelärare i ordets egentliga mening och då blir han en försumlig eller mindre intresserad slöjdlärare, eller får han intresse för slöjden — hvilket är temligen naturligt hos ett allmogens barn, som icke har djupare bildning än dessa lärare kunna ega — och hvad blir då följden? Jo, att slöjdundervisningen kommer

Folkskolelärareseminariernas utvidgning och införande af slöjd vid dessa läroanstalter.

(Forts.)

Folkskole-
läraresemina-
riernas utvidg-
ning och in-
förande af
undervisning i
slöjd vid dessa
läroanstalter.

(Forts.)

att göra intrång på den bokliga undervisningen, hvilket väl icke är önskvärdt. Dessutom blir det i praxis den olägenheten, att anordningen af den slöjd, som skall bibringas vid seminarierna, naturligtvis blir ganska olika vid seminarierna för qvinnor och vid dem för ynglingar. Följaktligen gå de manliga och qvinnliga lärarne ut med mycket olika kvalitet i afseende på slöjdfärdighet. Nu skola de, såsom det heter, öfvervaka och leda undervisningen i slöjd. En folkskolelärare är anställd för båda gossar och flickor. Flickorna kan han icke lära i de slöjdgrenar, som äro för dem passande och lämpliga, och sålunda få endast gossarne del af slöjdundervisningen. Eller bestrides lärarebefattningen af en qvinna, så är hon ock anställd för både gossar och flickor. Icke kan hon taga sig för att undervisa gossarne i sömnad, stickning, spånad med mera dylikt, och då få gossarne ingen undervisning i slöjd. Det är, enligt min åsigt, bäst att låta hvardera undervisningen vara för sig och visserligen låta slöjdundervisningen träda i en slags förbindelse med folkskolan, men ombesörjas sjelfständigt och utan att anlita folkskolelärarnes krafter och intresse.

Dertill kommer ännu en omständighet, som gör mig betänksam att införa vid seminarierna en lärare, som skulle undervisa i slöjd; och det är att i förhållande till den förmåga, som eleverne vid seminarierna hafva, och i förhållande till det kunskapsmått de på kort tid skola inhemta, äro de redan med den nuvarande anordningen temligen hårdt belastade. Kunskapsmättet känna vi alla, att det icke är så alldeles obetydligt, och sedan tillkommer gymnastik, exercis, teckning, musik, sång och äfven trädgårdsskötsel. De äro icke få, dessa öfvingssämnen; och skola vi nu ytterligare öka dem, är jag rädd att vi komma in på en stråt, som icke är god. Om vi nu se på, hurudan färdighet folkskolelärarne hafva att bibringa sina lärjungar skicklighet i de redan nu föreskrifna öfvingarne, så måste vi erkänna, att deras förmåga i den delen visar sig svag, ja ofta till och med underhaltig. Troligtvis blir den icke upphjelpst dermed, att man inöfvar nya färdigheter och gör svagheten i de redan föreskrifna större än hvad den nu är.

Det är i både folkskolans och slöjdens intresse, som jag anser mig icke kunna skänka mitt bifall till det Kongl. förslaget om slöjdlärares anställande vid seminarierna, under det jag med nöje bifaller Kongl. Maj:ts förslag i den andra delen, om kursens förlängning. Men för att kunna skilja mellan dessa saker, och då jag icke vågar med bestämdhet uträkna, huru mycket bör gå ifrån det begärda anslaget, om slöjdlärarne försvinna, yrkar jag återremiss.

Herr Wennerberg: Jag kan fatta mig mycket kort, derföre att den föregående talaren redan i det närmaste anfört hvad jag ämnade säga.

Det är med glädje jag sett det förslag, som ligger före i afseende på seminariernas utvidgning med ännu en årsklass. Detta har redan i flera år visat sig vara högst behöfligt. Det är nemligen gifvet, att i samma mån folkskolan går framåt, fordras det också, att de lärare, som der anställas, gå framåt, och det torde då icke vara klokt att längre dröja med en utvidgning af seminarierna, genom hvilken deras lärjungar skulle hinna att utan öfveranstängning inhemta det nu mera

behöfliga förrådet af ökade kunskaper. Men just för den skull anser jag det olämpligt att under detta fjerde år inskjuta ett nytt läroämne, nemligen slöjdundervisning, som då antingen skulle få för litet tid sig anslagen till att bibringa seminariieleverne tillräckligt för att de sedan skulle kunna sjelfva uppträda såsom lärare, eller också så mycken tid, att de åsyftade förbättringarne i den teoretiska undervisningen skulle förfelas.

*Folkskole-
läraresemina-
riernas utvidg-
ning och in-
förande af
undervisning i
slöjd vid dessa
läroanstalter.*

(Forts.)

Då den punkt kommer före, der anslag till undervisning i slöjd är begärdt för folkskolorna, skall jag åter icke underlåta att uttrycka min tacksamhet öfver att sådant satts i fråga, emedan jag är öfvertygad om att slöjdundervisning kan meddelas i folkskolan och der verka på ett fördelaktigt sätt. Men detta är någonting helt annat än att skaffa ett nytt läroämne in vid seminarierna för deras elever. Det är mycket vanligt bland dem, som besitta ett ringare förråd af insigter, att antingen deras fallenhet för lekamlig färdighet, såsom slöjd, plöjning, körning m. m. ensidigt tager öfver handen eller ock deras fallenhet för andlig förkofran genom bokliga kunskapers inhemtande lika ensidigt hyllas. Jag tror, att större delen af dem, som gå in såsom lärjungar vid seminarium, brinner af begär att utvidga sina kunskaper och i allmänhet icke har tillräcklig fallenhet och ej heller i längden tillräcklig förmåga att med fördel sysselsätta sig med mera kroppsliga öfningar. Skulle åter detta senare någon gång vara händelsen, fruktar jag, på grund af hvad jag nyss nämnde, att detta intresse tager öfver handen till men för det hufvudsakliga, ty innersta meningen med folkskolan är ju att genom densamma höja landets *alla* barn till en viss punkt af förmåga att läsa och skriva, och allt det öfriga måste ju alltid komma att anses såsom en bisak. Men en bisak kan äfven komma att utöfva ett ganska godt och helsosamt inflytande, hvarföre jag i detta fall tror att anslag bör beviljas för anställande af lärare i slöjd vid folkskolor, men den egentliga läraren befrias från detta, deri han säkerligen skulle blifva en klen undervisare.

Jag vet mycket väl — och Herr Departementschefen lärer väl icke underlåta att anföra detta exempel — att man redan gjort försök vid ett seminarium att införa slöjdundervisning, och att detta visat ingalunda dåliga resultat; men jag tror, att man bör vara försiktig med att på grund af ett enda gynsamt exempel fatta ett allmänt gällande beslut.

Under sådana förhållanden och då jag — ehuru staten visserligen upptager en aflöning för slöjdundervisaren af 900 kronor, och de föreslagna lärarnes antal torde vara sju — likväl icke är fullt säker, huruvida icke anslaget för slöjdlärarnes aflöning skulle kunna sträcka sig öfver den af mig beräknade summan, förenar jag mig i yrkandet om återremiss af denna punkt.

Herr Statsrådet Carlson: Det är en sanning, att två särskilda föremål här äro sammanförda; det ena är utvidgning af seminariikursen till 4 år, och det andra är undervisning i slöjd i seminarierna. Detta är en sanning, ehuru jag icke kan finna någon olägenhet dervid, och ehuru den först nämnda delen är den ojemförligt viktigaste. Emellertid har detta medfört, att under diskussionen två olika följder af anmärk-

Folkskole- ningar blifvit anförda; och anhåller jag derföre att få besvara hvar och
läraresemina- en af dem särskildt.
riernas utvid-
ning och in-
förande af
undervisning
slöjd vid dessa
läroanstalter.

(Forts.)

Den första invändningen mot det Kongl. förslaget rörde frågan om den fyraåriga kursen. Efter min uppfattning är detta för närvarande folkskolans viktigaste behof. Jag skall söka i största korthet anförda mina skäl. Först och främst frågas då: hvarifrån har förslaget kommit? Det har kommit från rektorerna vid alla seminarier, och de hafva uttryckt denna önskan icke *en* gång utan två särskilda gånger. För min del är jag af den åsigten, att man bör väl betänka sig, innan man i allmänhet vidtager en förändring i undervisningsväsendet och särskildt i en fråga som denna. Den första framställningen skedde vid rektorsmötet år 1870. Man ansåg då ändamålsenligt att förhållandet än vidare undersöktes, och alldeles samma begäran framställdes enhälligt vid mötet år 1875. Rektoreernes skäl var, att sedan de under 12 år pröfvat den undervisningsplan, som blifvit fastställd, hade de funnit, att denna plan väl i sig sjelf innehöll en ändamålsenligt uppställd krets af undervisningsämnen, som borde bibringas folkskolelärarne, men att den bestämda tiden icke räckte till; och detta af det skäl, som en talare redan anført, att här föreligger en dubbel uppgift för dessa elever, nemligen först att inhemta kunskaper och för det andra att tillägna sig förmågan att handleda andra vid undervisningen. Dertill kommer, att den underbyggnad, eleverne hafva vid inträdet i seminarierna, är ganska svag, och det har redan med skäl anförts, att det vore fruktlöst att försöka fordra mera af dem vid inträdet. Det är ock ett faktiskt förhållande, att vid inträdet i seminarierna de blifvande folkskolelärarne äro ganska ojemna, ja! de hafva icke ens tillräckligt förråd af uttryck för de begrepp de kunna ega. Det åtgår nästan ett helt år, för att få dem in i en riktig skolvana, och sedan hafva de egentligen blott ett år, det andra, för att inhemta läroämnena i skolan, ty på tredje året äro de mycket upptagna af praktiska öfningar. Detta är otillräckligt.

Tillägget skulle ske i den form, att det icke toge bort mera tid och knappt försakade större kostnad för eleverne, emedan, såsom tydligen är angifvet i statsrådsprotokollet, det skulle blifva en *förberedande klass nedom* det nuvarande seminariet. Man har i andra länder vidtagit liknande åtgärder, men merendels ställt den förberedande kursen fristående. Efter min åsigt är det bättre, att de ställas i nära samband med hvarandra.

Fordringarne på inträdesåldern skulle ställas ett år lägre än nu, så att, då för närvarande fordras 17 år, skulle det hädanefter blifva 16 år, i följd hvaraf eleverne skulle vara färdiga att utgå ur seminariet vid samma ålder som nu. Då de *nu* på enskild väg måste söka förvärfva sig de kunskaper, som fordras för inträde i seminarierna, skulle de *hädanefter* erhålla dessa kunskaper genom undervisning vid seminariet och af dess lärare, hvilket skulle blifva till nytta för hela deras utbildning. Det behöfves i första rummet *tid*, såsom också redan blifvit anfördt, det behöfves en rymlig tid; ty dessa elever befinna sig i en ålder, då man läser icke för att man har sig ålagdt att läsa, utan derföre att man sjelfmant sträfvar för att komma till målet; och denna sträfvan är så stark, att den drifver dem att sjelfva öfveranstränga sig. De behöfva för sin framtida utbildning mera utrymme och mindre ansträngande

arbete; och för de kommuner, som skola mottaga dem i sina skolor, är det af vigt att icke mottaga för skolornas tjänst utarbetade unge män, utan lärare som äro i sin friska kraft.

Ändamålet med den föreslagna åtgärden är, i korthet sagdt, att göra de redan nedlagda kostnaderna och arbetena på seminariernas utbildning fruktbarande, och jag upprepar, att, så vidt min erfarenhet sträcker sig — och jag har nu i tretio år sökt följa folkskoleväsendets utveckling — finnes för närvarande ingen åtgärd, som är mera behöflig för folkskolans blomstring.

Jag kommer nu till den andra frågan, om hvilken meningarne äro mera skiljaktiga, och ber då att äfven dervid först få nämna, hvarifrån förslaget kommit. Det har sagts, att det skulle vara svårt att tränga in detta nya ämne i kretsen af dem, som redan finnas. Men jag ber häremot få erinra, att förslaget kommit just ifrån de personer, hvilka böra bäst känna dessa förhållanden, nemligen från seminariidirektörerne sjelfva, och att det är understödt af folkskoleinspektörerne. De säga, att slöjden är en sysselsättning, som uppfriskar och utgör en motvigt mot en uteslutande boklig sysselsättning. Den är därför högst behöflig och tager icke bort någon tid, emedan erfarenheten visat, att lärjungarne hinna lika långt i sin läsning, antingen det slöjdas eller ej. Den tjänar vidare att gifva lärarne sjelfva en harmonisk utbildning, som de väl behöfva, emedan äfven en folkskolelärare behöfver använda öga och hand. Här är nemligen icke fråga om någon särskild skicklighet i ett eller annat yrke, utan en utbildning af de menskliga anlagen i sin helhet. Det är af detta samma skäl som slöjdundervisningen i skolan bör skötas af folkskoleläraren. Herrarne torde således finna, att i nu nämnda afseende man icke behöfver lysa några farhågor.

Vidare har det blifvit yttradt, att slöjdskolan bör vara fristående från folkskolan, och detta af en auktoritet, bland andra, hvilken jag högt värderar och hvilken sjelf har en slöjdskola af stor förträfflighet, hvilken jag med synnerligt nöje besökt. Funnes i hvarje socken en magnat, som ville inrätta en sådan skola, och deröfver utöfvade en ständig tillsyn, då tror jag sådant kunde låta sig göra. Men nu är det fråga om att få något, som kan tillämpas hvar som helst, och då tror jag, att folkskoleläraren lämpligen kan taga hand om slöjden, emedan för folkskolan samma ändamål återkommer, som jag nyss nämnde i afseende på seminariet, nemligen att slöjden bör öfva öga och hand, men icke åstadkomma särskild yrkesskicklighet. Dessutom är det ovisst, om någon handverkare finnes i socknen och om han kan vara lämplig till lärare. Vidare är att befara, att han kan komma i strid med folkskoleläraren, och att hvar drager åt sitt håll. Om deremot folkskoleläraren sjelf sköter slöjden, så försvinna dessa olägenheter.

Jag ber äfven få nämna, att erfarenheten bekräftat detta, icke blott vid ett eller annat enskildt experiment, utan i allmänhet i Finland. Der är slöjden redan införd i seminarierna. En af våra seminariidirektörer har besökt dem och funnit, att det går förträffligt, och i folkskolorna slöjden likaledes öfvas med framgång. Vi hafva satt oss i beröring med öfverstyrelsen för deras folkskolor och från densamma erhållit en varm uppmaning att icke införa ifrågavarande öfningar anorlunda, än så att folkskoleläraren sjelf sköter dem, ty eljest vinnas

Folkskolelärareseminariernas utvidgning och införande af undervisning i slöjd vid dessa läroanstalter.

(Forts.)

*Folkskole-
läraresemina-
riernas utvidg-
ning och in-
förande af
undervisning i
slöjd vid dessa
läroanstalter.*

icke målet dermed, som är en allsidig utveckling hos barnen. Jag ber i förbigående få nämna, att uti Finland är folkskolan icke obligatorisk, det står församlingarne fritt att inrätta en skola eller icke, men är hon inrättad, så skall der undervisas i slöjd.

Jag kan äfven anföra, att erfarenhet i detta afseende icke heller hos oss fattas, emedan man gjort försök vid två seminarier, för att få en erfarenhet, och denna är ganska bevisande. Det torde för öfrigt icke vara bekant, att slöjden för närvarande i sjelfva verket redan har sin tillvaro vid så många folkskolor, som förhållandet är. Det har visat sig att antalet af skolor, der slöjd bedrifves, redan uppgått till inemot ett hundra. I dem äro båda systemen tillämplade; på vissa ställen är slöjden stäld i samband med folkskolan, på andra är den fristående från henne. Men att den redan i en mängd folkskolor existerar och går ganska väl, är en erfarenhet, som icke kan jäfvas, hvarför ett understöd från statens sida synes i hög grad lämpligt för att befrämja utvecklingen.

Det har äfven anförts, att lärarinnorna skulle komma i en annan ställning än lärarne, och detta är sant. De skulle inhemta företrädesvis qvinlig slöjd.

Men här är icke heller fråga om något, som skulle blifva allmänt eller obligatoriskt; utan förslaget afser endast att sätta alla de skolor, der församlingarne sjelfva så önska, i tillfälle att med någon lättnad sörja för denna viktiga gren af undervisningen.

Genom det anförda torde vara ådagalagdt, att det förevarande förslaget hvarken är öfverflödigt eller medför någon skada, men att det deremot framkommit i en tid, då hägen för befrämjande af slöjd uppspirar öfver allt i landet, och att frågan blir bäst ordnad, om lärarne sjelfve öfvertaga denna undervisning. Visa sig undantag, så är ju tillfälle att på annat sätt sörja för denna angelägenhet. På grund af hvad jag nu anført kan jag för min del icke annat än anhålla om bifall till hvad Stats-Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr von Koch: Efter det förträffliga anförande, som nyss blifvit slutadt, har jag endast några ord att tillägga. Det har der, emot de argument, som här blifvit anförda derom, att man vill införa allt för många ämnen i folkskolan, utvecklats långt bättre, än jag förmår, att undervisningen i slöjd icke tager bort någon tid, utan tvärtom tjenar till att lärjungarne kunna använda lästiden så mycket bättre, om de på mellanstunderna få sysselsätta sig med annat. Jag har här i min hand en broschyr, uti hvilken en person, som sjelf står i spetsen för ifrågavarande skolor, yttrat några ord, som jag tager mig friheten uppsäsa. Det heter der angående undervisningstiden: "vi hafva förut såsom försöksavvärd framställt 7 timmars daglig undervisning, hvarutaf 4 timmar uti läseskolan och 3 timmar uti slöjdskolan. Vi utgingo då från det ej ännu jäfvade antagandet, att barnen (då slöjdundervisning tillika meddelas) skulle på 4 timmar förmå inhemta lika mycket, som tillföre på 6." Detta utvecklas ytterligare på sid. 18 i samma bok. Dessutom yttras uti statsrådsprotokollet till en Kongl. proposition, som längre fram kommer att föredragas, att "der skolorna äro fasta med daglig läsning för hvarje barn, kunna läsning och slöjd lämpligen så

omvexla med hvarandra, att 4 timmar under förmiddagen användas till läsning och 2 timmar under eftermiddagen till slöjd samt någon öfning i teckning.“ Jag tror, på grund både af auktoriteters utsago och egen erfarenhet, att det är sant, att, när man låter handarbete omvexla med läsning, läsa barnen bättre de timmar, då de läsa, än de göra i annat fall. Det är bekant, att om man allt för länge sysselsätter personer med läsning, förstör man deras fysik. Jag har nyligen läst ett amerikanskt arbete, der författaren säger, att i allmänhet torde ingen tåla vid mera än fyra timmars starkt själsarbete om dagen. Om denna åsigt äfven tål vid någon jemkning, i det att här omnämnda arbete troligen afser något produktivt och icke ett inhemtande, så har satsen dock en stor tillämpning på det praktiska lifvet.

Nu är ungdomen i seminarierna mycket stillasittande och behöver väl något kroppsarbete emellanåt. Man torde invända, att alla hafva icke fallenhet för slöjd. Men alla hafva icke heller fallenhet för musik eller teckning, hvारी dock undervisning meddelas.

Jag kom för tjugu år sedan till en provins, der blott en enda person befans så slöjdekunnet, att man kunde sätta honom till lärare. Der har införts undervisning i slöjd, som meddelas af folkskoleläraren, och detta med den framgång, att belöningar utdelats derför. Jag anser mig böra tillägga, att detta oakadt är den ifrågavarande personen en ganska skicklig lärare, åtminstone för de äldre barnen; ty för de yngre är mannen mindre lämplig än qvinnan. Jag är öfvertygad om, att äfven på andra orter finnes mången folkskolelärare, som har så pass stora anlag, att han kan utveckla sig till den färdighet, som afses i den Kongl. propositionen, till hvilken jag för min del anhåller om bifall.

Herr Ribbing, Sigurd: Jag instämmer, för min del, med de talare, som yrkat återremiss, och detta af de hufvudsakliga skäl, som af dem blifvit anförda. Men med hänsyn till åtskilligt af hvad här blifvit sagdt sedan jag, då de yttrat sig, afstod från ordet, har jag ansett mig kunna tillägga ett och annat såsom ytterligare motiv för en återremiss i förut angifna rigtning.

Jag vill till en början förklara, att äfven jag anser lämpligt, att en fjerde årsklass infördes vid folkskolelärareseminarierna; och utan att vilja repetera hvad som blifvit sagdt beträffande folkskolans egentliga kall, ber jag endast att få göra den anmärkning, att halfbildning i allmänhet och hos lärare i synnerhet är bland det sämsta och till sina följder mest förderfliga som finnes. Hafva vi en gång inrättat folkskolor — och hvem vill neka nödvändigheten af sådana! — då må vi ock se till, att lärarne i dessa må bildas till full duglighet för sitt kall; det skulle annars kunna hända, att skolan blefve till mer skada än gagn. Men häri, i fråga om fullständigheten och grundligheten af våra folkskolelärares bildning, återstår ännu utan tvifvel mycket att göra. Ett bidrag härtill synes mig det föreslagna fjerde året i folkskolelärareseminarier otvifvelaktigt kunna blifva. Ty låt vara, att detta föreslagna fjerde år är endast ett förberedande år; ju bättre eleverne komma förberedde till sjelfva hufvudsaken, den egentliga kursen, desto större fördelar kunna de draga af undervisningen deri, d. v. s. desto

*Folkskole-
läraresemina-
riernas utvidg-
ning och in-
förande af
undervisning i
slöjd vid dessa
läroanstalter.*
(Forts.)

Folkskole-
läraresemina-
riernas utvidg-
ning och in-
förande af
undervisning i
slöjd vid dessa
läroanstalter.

(Forts.)

större mognad i sina insigter böra de vinna genom undervisningen under dessa tre återstående år.

Men lika lifligt, som jag är öfvertygad om nyttan af det fjerdte året med hänsyn till folkskolelärareseminarierets egentliga ändamål, lika säkert synes det mig, att det biändamål, som enligt Kongl. Maj:ts nådiga proposition skulle med den föreslagna förlängningen förenas, eller att eleverne i dessa seminarier tillika skulle undervisas i slöjd, icke är fördelagtigt, utan fastmera skadligt både för deras egen bildning och med afseende på folkskolan sjelf och deras blifvande verksamhet i densamma. *Slöjd* är ett kort ord, men icke så sjelfva den med ordet betecknade saken, ty detta ord omfattar under sig en hel komplex af färdigheter och konster, hvaraf hvar och en fordrar ej ringa tid och ej obetydligt arbete att läras. Låt oss till en början fästa uppmärksamheten på *ändamålet* med det föreslagna inlärandet i folkskolelärareseminarier af "slöjd": nemligen undervisnings meddelande inom sjelfva folkskolan i det korta ordets rika innehåll. På sidan 38 af Stats-Utskottets förevarande utlåtande heter det (och det är ett troget referat af hvad som förekommer på sid. 68, bil. 7 af den Kongl. propositionen): "denna undervisning borde *icke afse bibringandet af insigt och färdighet i något särskildt yrke*, utan blott förvärfvandet af någon händighet eller förmåga att bruka de vanligast förekommande verktyg, särdeles snickareverktyg, samt, der förhållandena sådant medgäffe, äfven svarfware-, träsnidare- och möjligen smidesverktyg" — och jag ser för min del ingen anledning, hvarföre ej på lika goda grunder borde hafva tillagts: skrädderi och skomakeri.

Jag får säga, att jag anser såsom ett bland de största, kanske det allra största felet vid våra elementarläroverk, att eleverne skola läsa och lära så mångahanda ämnen, så att följderna af detta mångläseri blir den, att de må hända ännu något af hvarje, men med säkerhet i det stora hela just ingenting. De skadliga verkningarna af detta mångläsande, med deraf följande ytlighet i hvarje ämne, äro, att eleverne sálunda aldrig komma till insigt om hvad det vill säga att kunna en sak, utan lefva i illusion derom; att de derföre inbilla sig, att de fullständigt ega insigt om aliehandta, hvarpå de blott läppjat; och att de hafva på en sådan bildnings inhemtande förlorat både tid och möda. Detta är, såsom sagdt, ett stort fel och misstag beträffande elementarskolorna. Icke skulle jag nu för min del vilja införa samma fel äfven i folkskolan. Jag fruktar, att äfven de, som "icke fått verklig insigt i något särskildt yrke", utan endast öfvat sig i att hålla i de vanligast förekommande verktygen, skola inbilla sig och blifva inbiliska öfver att tro att de kunna alltsammans hvad i betänkanDET står uppräknadt af handtverk. Jag har visst icke något emot slöjd i folkskolan; men jag håller före, att det då vore bättre, att eleverne finge lära sig *en* slöjd väl, visserligen icke så, att de kunde deri aflägga mästare- eller ens gesällprof; men dock så, att den ene *verkligen lärt* sig något i snickeri, den andre i träsnideri, den tredje i smide o. s. v.

Jag har härmed i korthet yttrat mig om det *ändamål*, som afsetts vid förslaget om införandet af undervisning i slöjd vid folkskolelärareseminarier; nemligen bibringande åt sjelfva folkskolans lärjungar af någon förmåga att bruka de till åtskilliga yrken hörande verktyg. Jag

går dernäst till en pröfning af *det medel*, som för vinnande af detta ändamål blifvit föreslaget, nemligen den nyss nämnda undervisningen i slöjd at de blifvande folkskolelärarne eller eleverne i folkskolelärareseminarierna. Hvad då angår dessa, så vågar jag påstå, att det helt enkelt är för dem omöjligt att, äfven om deras lärokurs blir förlängd från tre till fyra år, jemte förvärfvande af bildning i hvad till deras blifvande egentliga kall såsom lärare hörer, vinna färdighet och insigt i 4 à 6 handverk. I allmänhet torde man få erkänna, att eleverne vid folkskolelärareseminarierna börja sin lärokurs med så ringa underbyggnad för hvad deras blifvande lärareverksamhet kräfver, att man ej får taga mycken tid från dem, som de under seminariikursen väl behöfva för att både inhemta de kunskaper, i hvilka de skola undervisa och vinna förmåga och öfning i meddelandet af dessa kunskaper. En föregående talare har rent af försäkrat, att ju mera eleverne i folkskolelärareseminariet finge lära i dessa arter af slöjd, desto bättre skulle de lära och bilda sig i bokliga konster. Jag vågar betvifla rigtigheten af denna försäkran; jag undrar just hvad våra handverkare, som använt tid och arbete under flera år för att lära sig *ett* yrke, skulle säga om det påstående, att folkskolelärare-eleverne på 4 år skulle kunna lära sig 4 eller flera och på köpet ega tid att läsa och bilda sig till lärare i folkskolans egentliga och i lag föreskrifna ämnen. Vål har den ärade departementschefen nyss gifvit vid handen, att folkskollärare-eleverne, liksom folkskolans, ej skulle egentligen lära sig att *kunna* något i slöjd. Men skola de såhunda sjelfva vara fuskare, för att lära barnen i folkskolan att också fuska, då synes mig fara värddt, att hvad af slöjd de sist nämnde på detta sätt få lära blir försvinnande litet. Derföre, om man vill hafva undervisning i slöjd i folkskolan, må man då taga en särskild och verklig kunnig lärare deri. Det har visserligen yttrats den farhåga, att man kanske icke skulle finna någon, som vore villig att åtaga sig sådant. Men jag förmodar, att har man penningar att betala med, skall det nog gå för sig att leta rätt på den, som vill och är duglig att åtaga sig bestyret. Äfvenså har uttalats den fruktan, att en sådan särskild lärare i slöjd möjligen skulle komma i kollision med folkskoleläraren. Men det kan ju ej vara meningen att de båda lärarne skulle stå bredvid och oberoende af hvarandra, utan den egentlige folkskoleläraren skulle väl, såsom hittills, vara skolans föreståndare och närmaste styresman, och då finge nog den särskilde läraren i slöjd rätta sig efter hvad den förre eller vederbörande myndighet föreskrefve.

Den ärade departementschefen har vidare yttrat, att folkskolelärare-eleverne i inlärandet af slöjd ej skulle gå vidare, än hvad som vore behöfligt och att afse för dessa elevs *egen* harmoniska utveckling, liksom den talare, som efter honom hade ordet, yrkat på behofvet för dessa elever af kroppsligt arbete och rörelse jemte det stillasittande och själsansträngningen. Men det är bekant, att så väl dessa blifvande lärare, som äfven eleverne i folkskolorna tillika skola sysselsätta sig med exercis och gymnastik, som ju är kroppslig öfning och rörelse, och likaledes med trädgårdskonst, som ock är ett kroppsligt arbete och utgör ett afbrott i de bokliga konsterna. Skulle vi nu icke till äfventyrs ännu så länge kunna nöja oss med *dessa* kroppsliga öfningar och konster för folkskolelärare-eleverne och deras "harmoniska utveckling", och låta

Folkskolelärareseminariernas utvidgning och införande af undervisning i slöjd vid dessa läroanstalter.

(Forts.)

*Folkskole-
läraresemina-
riernas utvidg-
ning och in-
förande af
undervisning i
slöjd vid dessa
läroanstalter.*

dem lära sig desamma väl, innan vi lasta på dem en hel hop andra kroppsliga öfningar och yrken derutöfver? Mig vill det synas, som vore detta bättre både för dessa elever i seminarierna och för folkskolans barn, än att båda lära mångahanda saker på slarf; i synnerhet och framför allt gäller väl otvifvelaktigt detta för dem, som skola kunna hvad de kört så väl, att de skola ega förmåga att gifva undervisning deri åt andra.

(Forts.)

Man har slutligen åberopat Finlands exempel, såsom ett ur erfarenheten hemtadt bevis på lämpligheten af hvad som i förevarande angelägenhet blifvit föreslaget. Jag har icke någon särskild eller närmare kännedom om Finlands folkskolor och den undervisning i slöjd, som der är införd; kan och bör därför ej derom i detalj yttra mig. Tvenne allmänna anmärkingar i afseende härå tillåter jag mig dock att framställa. Den ena är den, att införandet af denna slöjdundervisning i Finland är temligen ny och därför ännu icke till sina resultat kan vara närmare pröfvad. Dertill kommer, att, huru stor kärlek jag än har till det gamla Finland, jag icke tror, att det under de politiska förhållanden, hvarunder det för närvarande lefver, i alla afseenden, särskildt ej i afseende på kultur kan eller bör obetingadt tjena till mönster för oss. Det vore möjligt, att hos dem, som i förevarande fall styra och ordna för Finland, intresset för de bokliga konsternas idkande i folkskolorna och för den andliga bildningens utveckling och besittning såsom *allmän* egendom, vore mindre, än det vi i samma hänseende hafva och ega frihet att arbeta för.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, får jag instämna i yrkandet om återremiss.

Grefve Mörner, Oscar: Jag skall söka att icke i mitt anförande inblanda hvad som hör till en senare punkt, utan endast hålla mig till folkskoleseminarierna och se till, huru det skulle taga sig ut att der införa undervisning i slöjd.

Vid genomläsande af den Kongl. propositionen, icke en gång utan två gånger och kan hända tre, har jag icke kunnat uppfatta annat än att den föreslagna fjerde årsklassen skulle införas hufvudsakligast i och för den nämnda undervisningen i slöjd, och jag tror, att de fleste, som läst Kongl. Maj:ts proposition i denna del, kommit till samma uppfattning. Nu har emellertid behovet af det fjerde året, oberoende af slöjden, blifvit framhållet och det på ett sätt, som gör svårt att bestrida nyttan af denna förlängning. Jag har derigenom fått veta hvad jag icke förut visste, att seminariiföreståndarne begärt denna utvidgning, och då det anses, att eleverne hafva medel att bekosta denna kurs, och jag icke kan bestrida att undervisning under ytterligare ett år kunde gagna, måste jag låta mina betänkligheter i detta afseende falla och förenar mig med dem, som yrkat återremiss i den antydda riktningen, att en utvidgning af seminarierna med ännu en årsklass måtte ske till gagn för folkskoleundervisningen, men icke till förmån för slöjdundervisningen, i afseende hvarpå min åsigt icke blifvit rubbad. Då tiden emellertid är långt framskriden, afstår jag nu från vidare ordande härom.

Grefve Lewenhaupt: Jag anhåller att få förena mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr Widén: Sedan så många röster höjts för återremiss, torde det vara förgäfvets att yrka något annat, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på en omständighet.

Under diskussionen hafva alla yttrat sig för det Kongl. förslaget i sådant afseende, att undervisningstiden i seminarierna väl borde förlängas med ett år, för att eleven skulle få tillfälle att grundligare genomgå den redan bestämda lärokursen; men afstyrkt förslaget i hvad det innehöller intagandet af särskild undervisning i slöjd. För min del har jag biträdt Kongl. Maj:ts af Utskottet tillstyrkta förslag i sin helhet, icke blott af de skäl, som i statsrådsprotokollet blifvit anförda och ytterligare här utvecklats af departementschefen, utan äfven derföre, att jag tyckt mig finna, att organisationen af folkskolan hittills fått en allt för ensidig riktning. Det har synt mig som om man icke rätt besinnat, att denna skola är inrättad för den arbetande befolkningen, och derföre icke tagit nog hänsyn till de barns blifvande yrke, hvilka här njuta undervisning. Om vi nemligen erinra oss, huru folkskolan är organiserad, finna vi, att undervisningen der egentligen afser de s. k. läsämnen. Barnen kunna visserligen der få en god förberedelse att fortsätta i elementarläroverk, men man kan deremot icke finna, att mycket är gjordt för att bibringa underbyggnad och färdighet i sådant, som för flertalet af dem, hvilka genomgå folkskolan, är af vikt för deras kommande lif. Ett uppslag till denna förberedelse och underbyggnad för det förestående lifsarbetet är dock nu obestriddigen gjordt i den Kongl. propositionen. Der är icke fråga om att utbilda fullfärdiga yrkesmän, hvarken snickare eller smeder; men väl åsyftas att väcka barnens håg och fallenhet för något annat än att studera vid våra elementarläroverk och akademier. Det är, tror jag, af icke ringa betydelse, att i folkskolan barnens håg väckes för kroppsliga sysselsättningar och att de äfven der lära sig att akta dem såsom värdefulla. Jag har erfarenhet derom, att särskildt i städerna det kan gå derhän, att man håller barnen så länge i folkskolan, att de slutligen mista hågen att egna sig åt kroppsarbete, och det kan vara skäl att frukta derför äfven på landet, synnerligen nu, då det börjat blifva allmänt att taga barnen från hemmen så unga, som de få vara för att inkomma i småskolan, och insätta dem först der samt derpå i folkskolan, hvarigenom barnen från sin spädare ålder ända till nattvardsberedelsestiden till god del utestängas från deltagandet i hemmets husliga sysselsättningar, öfningar och arbeten. Om man under sådant förhållande i våra skolor icke lägger an på annat än läsämnen, tror jag man icke väl sörjer för den ungdom, som der skall uppfostras, som ju till största delen är allmogens barn. Det Kongl. förslaget har synt mig behjerta denna viktiga omständighet, det har velat gifva uppslaget till en mera praktisk riktning åt folkskolan. Men dertill fordras naturligtvis lärare, som derför hafva intresse och känsla. Herr Departementschefen har så väl framställt, huru en organisation af seminariet för dessas bildning dertill skulle försiggå, att jag icke behöfver dervid uppehålla mig; jag har endast velat angifva

Folkskolelärareseminariernas utvidgning och införande af undervisning i slöjd vid dessa läroanstalter.

(Forts.)

Folkskole- det särskilda skäl jag haft att i Utskottet biträda föreliggande förslag
lärarsemina- och önskar fortfarande bifall till detsamma.
riernas utvidg-
ning och in-
förande af
undervisning i
slöjd vid dessa
läroanstalter.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de gjorda yrkandena å dels bifall till det föresvarande momentet och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Mom. b.

Grefve Mörner, Axel: Jag anhåller, att äfven detta moment måtte återremitteras i sammanhang med det förra.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

Den fortsatta föredragningen af utlåtandet uppsköts till eftermiddagens sammanträde.

Anmäldes och bordlades Särskilda Utskottets för behandling af förslaget till värnpliktslag m. m. utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner N:is 15 och 16 samt de delar af Dess nådiga proposition N:o 1, som dermed stälts i förbindelse, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner i samma eller dermed sammanhängande ämnen.

Herr Grefven och Talmannen hemställde härefter, huru vida Kammaren behagade besluta, att, för den händelse Stats-Utskottets utlåtande N:o 21 skulle i denna dags sammanträde hinna genomgås, det Särskilda Utskottets nu bordlagda utlåtande skulle uppföras främst på föredragningslistan för nästa sammanträde, men i motsatt fall å listan upptagas näst efter först nämnda utlåtande.

Svarades ja.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.